

Mladika

2-3-2000

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

I 117 986 2000

0001316, 2/3

COBISS

omma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - marzo 2000

ISSN 1124 - 657X

L. 5000

- *Kakšni domoljubi so bili ti fantje!*
- *Bogdan Novak - osemdesetletnik*
- *Mateja Gomboc: Lepa vas*

kultura .. razstave .. srečanja .. literatura .. intervjuji .. rast

MLADIKA 2/3

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XLIV. 2000

KAZALO

Tomaž Simčič:	
Od Filipida do Interneta . . .	33
Mateja Gomboc: Lepa vas . . .	34
Mogoče vas bo zanimalo	
zvedeti, da	35
Pod črto	36
Peter Merku:	
Iz spominov na starše (II.) . . .	38
Ciril Sorč: Majska noč 1999 . . .	39
Stanislav Simčič:	
Kakšni domoljubi	
so bili ti fantje!	41
Mitja Petaros: Slovensko	
zamejsko numizmatično	
društvo J.V. Valvasorja	44
Barbara Tanodi - Kukulja:	
Pesmi	46
C. Velkovrh:	
Interaktivni atlas Slovenije . .	47
Jože Velikonja: Bogdan Novak -	
osemdesetletnik	48
Martina Slavec: Nekaj misli	
ob Prešernovem prazniku . . .	49
Antena	51
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Lev Dete-	
la; Alojz Rebula; Janko Ferk) . .	57
Ocene: Knjige: Župnija Šentjer-	
nej; Zgodbe z repom in gla-	
vo; Zlati očenaš; Otrok luči;	
Modrov zbornik (Martin Jev-	
nikar); Duša le pojdi z mano -	
5 (Ciril Velkovrh); Razstave:	
Rudi Pergar (i.f.ž.)	59

Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; A. Furlan: Domovina; Za smeh

Priloga: RAST 134-2000

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

E-mail: urednistvo@mladika.com

Izdaja: MLADIKA z. z. o. z.

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 5.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 40.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo 40.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 45.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart snc", Obrtna cona Dolina
Dolina 507/10 - tel. 040/8325009

Od Judeža do Kajfeža

Murphyjev zakon o manjšinskem zakonu

Če je potrebno najti razlog za odložitev razprave o manjšinskem zakonu, ga bo italijanski parlament gotovo našel. To je le ena izmed neštetihih možnih prilagoditev znamenitega Murphyjevega zakona in njegovih variant, ki so startale od izvirne zakonitosti mitološkega inženirja, po katerem se bo gotovo kaj neljubega zgodilo ali pokvarilo, če je to le možno. Uredništvo Mladike s tem prispevkom odpira tekmo med bralci za najbolj duhovito oznako parlamentarne poti našega zaščitnega zakona. Edino pravilo za udeležence je, da mora biti oznaka izražena v enem samem stavku. Enako nujen pogoj je, da je prispevek objavljen, ne da bi koga osebno žalili. Zmagovalec bo dobil prvi izvod dokončne oblike novega zaščitnega zakona mesec dni po njegovi odobritvi. Uredništvo ne more jamčiti, da se bo to kdaj zgodilo. Natečaj velja tudi, če bi poslanska zbornica v Rimu med tiskanjem te številke Mladike, odobrila zakon, saj bo potem še obilica časa za njegovo uresničevanje.

To ni kvalunkvizem, to izzivanje je posledica že kroničnega drsenja našega znamenitega osnutka z dnevnega reda poslanske zbornice, ki se na noben način ne more odločiti, da bi naši zadevi pripisala kakršnokoli prioriteto. Razumljivo je, da ima 60-milijonska država druge in večje probleme, toda tudi take je treba reševati, če je res, da je treba spoštovati pogodbe. In kaj drugega, če ne pogodbi, sta Londonski in Osinski sporazum, ki ju je Rim podpisal popolnoma prostovoljno in brez pritiskov. Če je parlament suveren, kot je dejal predsednik republike Ciampi, ko je sprejel slovensko manjšinsko delegacijo, in s tem razbremenil svojo vlogo in svojo odgovornost v zvezi z zakonom, je tudi res, da je Predsednik republike vrhovni čuvaj zakonitosti v državi. Ne more in mu ne sme biti vseeno, ali je ta država pravna ali ne.

Podobno velja tudi za predsednika poslanske zbornice Violanteja, saj vendar vodi delo v zbornici in ima tudi vpliv na določanje dnevnega reda. A je vseeno rekel slovenskim predstavnikom, naj pritisnejo na voditelje poslanskih skupin. Na koga se bodo obrnili potem, ko bodo ti, brez zadrege in brez sramu, rekli naj se obrnejo na volilce?

Bralcem in naročnikom

Kot smo obljubili v prejšnji številki, pošiljamo tokrat naročnikom v Italiji poštne položnice z novo številko poštne tekočega računa. Za vse velja torej odslej nova številka

11131331

SLIKA NA PLATNICI: Peterlinova dvorana ob slovenskem kulturnem prazniku in skupina članov Društva slovenskih izobražencev s patrom Markom Rupnikom pred vhomod v kapelo Redemptoris Mater v Vatikanu (foto Maver).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susić, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremzar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Marko Tavčar, Andrej Zaghet in člani uredniškega odbora.

Od Filipida do Interneta

Zapis ob 50-letnici slovenske klasične gimnazije v Trstu

O slovenski klasični gimnaziji v Trstu v naši javnosti razpravljamo in pišemo razmeroma več kot o drugih študijskih smereh. Povod za to seveda niso samo prireditve ob priliki 50-letnice njene ustanovitve ali čustvena navezanost na šolo, ki pri mnogih bivših dijakih živi še veliko let po opravljeni maturi. Resnici na ljubo je marsikateri pobudi botrovala skrb za njeno preživetje oz. za povečanje vpisa. Pri tem pa seveda ni vseeno, kakšna je neka šola v očeh javnega mnenja. In v primeru klasične gimnazije smo priče trdoživosti določenih predsodkov, ki sicer ne zdržijo soočenja z resno kritiko, so pa zanimivo izhodišče za razmislek o vlogi klasično-humanistične izobrazbe danes.

Na predsodke, ki se osredotočajo okoli domnevne zaostalosti, neživljenjskosti in neuporabnosti klasične kulture v sodobnem znanstveno-tehnološkem svetu, ni težko odgovoriti, ker so dejstva zgovorna. Pred leti je Zveza italijanskih industrijcev objavila prednostni seznam naslovov, med katerimi je na splošno presenečenje na prvem mestu stala klasična matura. Prav pred kratkim pa mi je prišel na uho še drug zanimiv podatek, in sicer da so v prvih letih razvoja računalništva ameriška podjetja iskala tehnike z znanjem ... stare grščine. Sicer pa ni treba daleč od nas, dovolj je, da prelistamo Liber memorialis, ki je izšel leta 1989 ob priliki 40-letnice slovenske klasične gimnazije: ugotovili bomo, da je med uveljavljenimi zamejskimi tehnikami in znanstveniki presenetljivo mnogo maturantov te šole.

Drugi predsodek zadeva bolj ali manj podzavestno prepričanje o nekakšni idejno-duhovni označenosti klasične izobrazbe v primerjavi z znanstveno, tehnično ali poklicno, ki bi lahko v svojih skrajnih posledicah privedlo celo do enačenja klasično-humanistične kulture z določeno svetovnonazorsko opredeljenostjo. To prepričanje najbolje demantira svetovnonazorski pluralizem, ki je med klasičnimi filologi bržkone ravno tako prisoten kot na primer med inženirji ali fiziki. Res je nekaj drugega: klasična gimnazija po svoji vsebinski zasnovi odpira vprašanje smisla in presežnosti bolj eksplicitno kot kaka druga študijska smer, kar pa seveda nima nobene zveze s kakim enoumjem.

Tretji predsodek v zvezi s klasično gimnazijo zadeva njeno domnevno elitnost, pa ne elitnost v duhovnem smislu "odprtosti judovsko-grški-rimski kulturi" - tovrstni elitnosti kajpak nihče ne ugovarja -, ampak v smislu samoproglašene "izbranosti" ali celo "oblastništva". Skratka, na klasični naj bi se po Gentilejevi zamislil oblikoval "vodilni sloj" družbe. Seveda je v tem nekaj resnice. Spet moramo vzeti v roko seznam klasičnih maturantov v Liber memorialis in opazili bomo, da med njimi ni ravno malo takih, ki so imeli ali še imajo odgovorne funkcije v slovenski narodni skupnosti. Toda to samo na sebi govori kvečjemu v prid klasične gimnazije. Kakšen pomen prisoditi "vodilnosti", pomen oblastniškega elitizma ali odgovornega služenja, pa je drugo vprašanje. Najbrž ne bo nihče očital klasično-humanistični kulturi, da se zavzema za prvega od obeh pomenov.

Sodobni razmislek o slovenski klasični gimnaziji v Trstu in Gorici mora seveda pomesti s predsodki in se soočiti z bodočnostjo. To sicer ni lahko, ker so v Italiji spremembe na šolskem področju še v teku in si je danes težko ustvariti zanesljivo predstavo o tem, kakšna bo jutri podoba vzgojne in izobraževalne ponudbe. Obstaja pa utemeljena domneva, da utegne biti klasična smer edina, ki se bo kolikor toliko nedotaknjena skozi vrtnec šolske reforme prebila v dobo informatike in interneta. Navsezadnje beleži zadnja leta klasična smer v vsedržavnem merilu nenehen porast vpisov. Pa tudi iz drugih evropskih in izvenevropskih držav, ki so po vojni antično kulturo potisnile ob stran, prihajajo glasovi o oživiljenem zanimanju za latinščino in celo za grščino. In zakaj?

Nekaj možnih odgovorov je morda navedenih tudi v tem prispevku. Obstaja pa morda še ena razlaga oživiljenega zanimanja za klasično-humanistično kulturo. Gre morda tudi za podzavesten odpor proti nekaterim vidikom sodobnega civilizacijskega razvoja, ne sicer proti znanosti in tehnologiji, ampak proti tehnokraciji, ki sredstvo zamenjuje s ciljem, ne sicer proti ekonomiji, ampak proti ekonomizmu, ki vse bogastvo družbenega življenja in medčloveških odnosov reducira na gmotne interese, ne sicer proti povezovanju različnih narodov in kultur, ampak proti t.i. globalizaciji, ki le izenačuje, ničesar pa ne povezuje. Kultura, ki jo posreduje klasična izobrazba, je seveda v nepomirljivem nasprotju z omenjenimi težnjami, ker v ospredje postavlja človeka v vsej njegovi enkratnosti in neizmerljivem dostojanstvu. Ta kultura pa ni in nikoli ne bo dotrajana.

Tomaz Simčič

Lepa vas

Mateja Gomboc

Prva nagrada na literarnem natečaju Mladike

“Lepa vas, ta vaša Martinja vas,” je kimajoče priznaval Emerik tistega jesenskega večera Simonu in Nejki, ko so sedeli na zidku ob partizanskem pokopališču sredi vasi in okušali mlado vino, prvi Simonov pridelek v življenju.

Simon in Nejka, mlada Ljubljancana, iščoča duhovnih razsežnosti, sta pred nekaj leti zasadila korenine v tem zapuščenem primorskem robu, na meji med Krasom in Tržaškim zalivom. Tu sta umirila svoji brskajoči duši: Simon pesnik, Nejka slikarka, letos vsa zasopla v svoje prihajajoče materinstvo. V to vas, v kateri so stalno živeli doslej le štirje starci, sta prinesla mlado življenje, obetavno in novo.

Emerika, Nejkinega akademskega profesorja, je fotografski aparat zanesel v to tiho odsotnost, išoč motivov starega, pozabljenega, osamelega, prvinskega. Dandanes je to težko: meščani, naveličani hrupa in gneče, so se zagnali tudi v te samotne kraške vasi in pokupili hiše kar po vrsti: najprej one s portonom, slovesnim vhodnim portalom, nato tiste z gankom, visečim zunanjim hodnikom, pa one z latnikom, polnim črnega grozdja. Če pa so imele vse troje, so pridišale najprej. Predvsem onim zgoraj: politikom, igralcem, estradnim umetnikom.

Saj tudi Martinja vas ni ostala neopažena, pripovedujeta Simon in Nejka. Prva hiša je zamikala nekega politika, ena naprej gorenjskega kirurga, proti koncu vasi je hiško kupil nek leasingovski podjetnik, pa jo že prodaja, ker do sem ne sega signal mobitela. Tu na sredi, ob pokopališču, se za hišo prepirata brat in sestra, potem ko je njuna mati umrla v domu za ostarele v dolini.

Emerik je kimal v njuno pripovedovanje. Pogled se je sprehajal za Simonovim kazalcem od hiše do hiše. Toda Simon je preskočil hišo, prvo po pokopališču. Emeriku je pogled zastal na njej. Bila je to stara kraška domačija, s skrbno ljubeznijo obnovljena, z občutkom za vsako podrobnost, od cokla do dimnika, vlita v kraj in čas bivanja, vsa kraška in hkrati vsa sodobna. Skozi šipe so bodli v oči snežno beli kvačkani zastori, topli v slutnji domačnosti. Domek, domač, je ugotovil Emerik in samogibno prijel za fotografski aparat.

“Čigava je pa tale?” je svoj objektiv usmeril v veličastni portal.

Roke so se mu povesele in radovedno, skoraj s slabo vestjo tečneža, se je obrnil proti Simonu in Nejki, ker sta predolgo molčala. Skozi premolke je zabrnelo okrog njega občutje, da gre tu za igro izgubljenega časa. Izgubljenega časa?

“Ta? Ta ima pa žalostno zgodbo,” je Simon že obrnil korake vstran, proti svojemu domu na koncu vasi. Emerik je začutil njegovo zavrnitev. Že je hotel vljudno stopiti za njim in načeti novo temo, morda o snujoči pesniški zbirki, o popravljanju kamina, o prihajajočem detetu. Toda slutnja skrivnostnega življenja za temi belimi zastori v hiši sredi vasi se ga je premočno dotaknila. Ostal je tam.

Ob Emeriku je obsedela Nejka, njegova bivša študentka. Gledala je za odhajajočim Simonom, občutno napeta in razpeta med pripadnostjo moškemu, ljubljenu in njenemu, in ubogljivostjo profesorju, svoji avtoriteti in vodniku. Vprašujoče se je zazrla v Emerika, ki se ji je prijazno nasmehnil, da bi omehčal tiho zaukazano Nejki odločitev - obsedeti na tem zidku in mu predstaviti to čudno bolečo zgodbo.

“Res žalostna, ta hiša,” se naveže na Emerikovo čakanje. “Tako bogata sta bila, mož in žena, pa tako končala. Sem sta se hotela umakniti v starosti. Saj veste, človek pride v leta, ko si zaželi mirnih dni, skupaj z zakonskim spremljevalcem. Pa jima ni bilo dano.”

“Umrta? Oba? V prometni nesreči?” se je Emerik oprijel bolj estetske možnosti značilne slovenske smrti.

“Ah, ne, kje pa. Ni bilo tako. In nista oba mrtva.”

Obrnil se je proti njej, v značilni drži radovednosti. Zgodba zna biti boleče mična. Zaustavil je svojo nadebudnost pri Nejki molčeči zamišljenosti, usmerjeni tja nekam v travico okrog partizanskega pokopališča. Dolgo jo je pustil, da je odmolčala neko bolelost, vzraslo iz spominov, ki se tičejo tudi nje.

Nato je šlo kot plaz iz nje.

“Bila sta to en zanimiv par. Tak povojni, ki rešuje državno mejo. On je bil zamejec, iz zelo zavedne vasi onstran meje, med Gorico in Trstom. Ste vedeli, da so fantje iz zamejskih vasi še dve, tri desetletja po vojni

ob nedeljah popoldan hodili po Krasu in Vipavski dolini, da bi si dobili dobro družico? Tako slovensko, pridno, delovno, zavedno. Da zagotovi bivanje slovenstvu, da rodi dobre otroke, da da zavedanja koreninam.

Tako je neko nedeljo s prijatelji zašel v kraško vas, Vatovlje, tu v dolini, blizu Martinje vasi. V družinski gostilni je delala, pridna, marljiva, vesela. Ne sicer vznemirljivo lepa, toda živahnih oči in smejočega obraza, tenka v pasu, mehka in vsa mlada. Prav vse je vznemirila s svojo radoživostjo in mehko, da so se še vračali. Najvztrajnejši pa je bil on. Bil je tam in ni odnehal, dokler ni nekega dne prepustila dela mlajši sestri in z njim šla na sprehod.

Pripovedovala mi je, bil je neučakan. Vse je hotel takoj: da skrivaj zaideta v tišino in senco, kjer ju nihče ne vidi, da pusti šolo in maturo, čeprav tik pred zaključkom, da gre v njegov dom in zagospodinji (že leta je bil brez matere), da imata dva, tri, štiri otroke. Pomagala da mu bo tudi, ker hoče postaviti na noge svoje podjetje, ona bo to znala. Vse da bo lepo, ji je pravil.

Bila je prava zanj. On grob, ves kmečki, ona mila, nežna. On ves slovenski, za našo stvar, ona polna šolskih idej o pravični enakopravni družbi. On napet, hitoč, garaški, ona še vsa poduhovljena, studiozna. Omrežila ga je popolnoma in ga vpela v potrpežljivo čakanje, da je dokončala šolo in maturirala.

Seveda je hotela dobiti tudi nekaj delovne prakse. To pa je bilo zanj prehudo. Saj ne vem, kaj ji je napel za razlog, toda še ne dvajsetletno je pripeljal pred oltar.”

Dobra pripovedovalka je bila Nejka. Emerika je vznemirljivo vpila vase ta zgodba. Zajela ga je v čas: kraško dekle iz trdne gruntarske hiše se mu je naslikalo pred očmi, da je skoraj prijel za svinčnik in si v grobem skiciral to podobo. Zvonek smeh dekleta za šankom, ki dražno odbija namige treh, štirih mladcev, nedeljskih gostov, zamejskih fantov ... In potem on: močan, neuglajen fant, ki ga ni vzgajala mati, grobih kretenj, vendar tople duše. Ljubezenska zgodba mladih duš, razpeta med dvema Krasoma, slovenskim in italijanskim.

Nejka je utihnila in zajela sapo. Dete je ponagajalo v njej, zato ga je osvežila z dolgim vzdihom. Tudi Emerik je zavzdihnil, kot da bi tudi sam moral pomiriti nemirnega duha v sebi.

“Vzel jo je k sebi, tja čez mejo, na svoj dom. Kaj pa vem, morda pa si je bolj kot ljubljeno ženo želel gospodinjo, ki bo njega in njegovega očeta spravila v red.

Njo je pa ta slovesna poteza povsem prevzela. Zakonski stan je vzela zelo zares. Takrat je poroka z zamejcem pomenila odhod čez zaprto mejo, stran od dotdanjega doma.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da se je slovenski filozof Gorazd Kocijančič, sicer po študijah tudi klasični filolog, lotil ponovnega prevajanja celotnega dela starogrškega filozofa Platona...
- da je leta 1945 Osvobodilna fronta na Koroškem nasprotovala obnovitvi celovške Mohorjeve družbe, ki jo je bil nacizem ukinil...
- da je nemška skupnost na Južnem Tirolskem edina etnična manjšina v Evropi, ki številčno raste...
- da si mestna župnija v Kočevju, mestu skoraj samih priseljencev in z najbolj “rdečo” občino v Sloveniji, vse do lani ni upala na Telovo obnoviti tradicionalne procesije Rešnjega Telesa po mestnih ulicah...
- da je Slovencev na Hrvaškem približno 22.000 in da imajo samo štiri organizirana društva...
- da je v Sloveniji od leta 1991 do 2000 bilo napisanih približno 300 romanov...
- da na Slovenskem živi okrog 10 parov planinskih orlov, ki gnezdiijo v Julijskih Alpah, Karavankah in na Snežniku...
- da v Slovenjem Gradcu ob 140-letnici rojstva skladatelja Huga Wolfa pripravljajo mednarodni simpozij in koncert skladateljevih samospevov...
- da bo ob 100-letnici rojstva Toneta Kralja Tone Zrnec v Torontu predaval o tem pomembnem slovenskem slikarju...
- da ameriško podjetje PRIMIX izdeluje doslej najtrajnejše železniške pragove, in to reciklirane iz plastičnih steklenic in starih avtomobilskih pnevmatik...
- da je v začetku marca Izraelski državni arhiv objavil tisoče strani dolg dnevnik, ki ga je v zaporu pisal prosluli nacistični teoretik “dokončne rešitve judovskega vprašanja” Adolf Eichmann...
- da so se tudi tucatami po Sloveniji pojavile manjše skupine tako imenovanih obritoglavcev s profašistično in antisemitsko ideologijo...

Kaj menite, gospod profesor, je takrat te ženske vodila cankarjanska mati v njih? Socialistični altruizem? Slovansko kozmopolitanstvo? Ljubezen? Saj ni bila edina, kar nekaj jih je v tistih letih šlo živeti v zamejski zakon. Bila je to dobra poteza, da se ohrani slovenska beseda tam čez.”

Kimal je Nejkinim tehtajočim ugotovitvam. Ljubljčan v njem, nepoučen o življenju ob meji, se je nagibal k predanosti ženske ljubezni, ki bi jo tudi sam v novem ognju starčevskega zanosa povedel kamorkoli, celo v Avstralijo, ne samo nekaj kilometrov za mejo. Ko bi le ne neprestano bežala od njega...

Hipoma se je zavedel, da ga je zaneslo v lastne sanje. Stresel je z glavo in se spet zagledal v bele zastore.

“In otroci? Sta jih imela?”

“Seveda. Štiri. Neobičajno veliko, že takrat. Tri fante in dekle. Prvi sin se je rodil točno devet mesecev po poroki, drugi devetnajst. Takrat je bila še zelo mlada mati, kajne? Potem se je malo zresnila, si opomogla, odrasla, počakala nekaj let. Še en sin. Enkrat mi je v šali pravila, da ni hotela odnehati, dokler ni bilo hčerke. Bajе so se medicinske sestre zgražale, ker je na porodni postelji zavriskala ob hčerkinem prihodu.

Najboljša mati svojim otrokom je bila. Veliko mi je povedala, pa tudi sama sem videla. S kakšno sloves-

nostjo jih je čakala in jim tu, v tem domu pripravljala nedeljska kosila!

Prva leta zakona je živela samo za prva dva. Sestra, mlajša, jo je včasih obiskala za par dni, da ji je priskočila na pomoč. Pa ni niti potrebovala kakšne pomoči, saj je tiste čase od jutra do večera živela samo za dom. On je hodil v sosednji kraj delat v neko tovarno, zraven pa je pridno stavil na kup. Ko se je dovolj nabralo, je odkupil od sosedov razpadajoč hlev. V pičlih nekaj mesecih je postavil avtomobilsko delavnico in zaposlil nekaj delavcev. Same Slovence. Neverjetno dobro mu je šlo. Ob večerih sta pisala račune. Potem pa jo je vedno več potreboval. Da je zjutraj skočila na banko, do pošte, sprejela naročila ... Tako sta delala kar oba. Oba napol doma, napol v službi. Zelo sta bila pridna. In v par letih povečala delavnico.”

Nejka je svoje pripovedovanje dopolnila z živahnimi kretnjami, ki so nakazovale, kako je družinsko podjetje raslo. Emerik ji je sledil, a je še vedno ostal ves mehak. Pred njegovimi očmi so rasli otroci, ženska roka jih je božala. Preplavilo ga je občudovanje: roka iste ženske, ki je ob večerih zapisovala račune? Kakšna ženska je to morala biti! Mlada ženska, vsa dehteča po ljubezni, zmore vse. Si na pleča naloži svoj zarod, prekucne ograje, prehodi gore, klati zvezde ... Če je v

pod črto

Kje je Izvestje?

V Šolskem muzeju v Ljubljani je velika omara s policami, polna šolskih izvestij. Gre za tiste dragocene publikacije, ki so za posameznike pomoč pri obujanju spominov na šolska leta in pri ugotavljanju imen profesorjev ter sošolcev, ki jih je čas zameglil, za vsakega preučevalca biografij in drugih zgodovinskih podatkov pa neprecenljiv vir podrobnih novic.

Tržaški Slovenci smo se lahko postavljali z rednim izhajanjem letne publikacije Izvestje srednjih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, ki je od šolskega leta 1947-48 dalje - tudi pod rahlo različnimi naslovi - spremljala življenje na naših srednjih in višjih srednjih šolah na Tržaškem. Na Goriškem so se take publikacije pojavljale občasno, za več šolskih let skupaj.

Zdaj pa že nekaj let o Izvestju ni več ne duha ne sluha in se sprašujemo, zakaj.

Kot izdajatelj so bila vedno navedena ravnateljstva slovenskih srednjih šol na Tržaškem. Pričakovati bi bilo, da bi se zavzela za odpravo zamude in nadaljnje redno izhajanje. Izvestja bi se lahko še obogatila in bi lahko bile posamezne šole ponosne na svojo predstavitev v njih. Kakšna bogata “vizitka” so na primer Letna poročila slovenske gimnazije v Celovcu ali letni zbornik škofijske gimnazije v Ljubljani Megaron!

Urejanje take publikacije prinaša ne le brezplačno, temveč tudi zamudno in malo priznано delo, medtem ko so žive stroške dolga leta krili slovenski denarni zavodi.

V letih 1950-68 je, z izjemo enega samega letnika, urejal Izvestje prof. Martin Jevnikar. Daljnega leta 1968 pa je prevzel uredništvo prof. Robert Petaros, ki je medtem odšel na videmsko univerzo, nato pa še v pokoj.

Dragocena publikacija je že doživljala krize. Tako so šolska leta 1973-74, 1974-75 in 1975-76 predstavljena v enem samem zvezku, ki je izšel leta 1979, in tudi šolska leta 1976-77, 1977-78 ter 1978-79 so izšla v skupnem snopiču leta 1980. Potem je bilo izhajanje spet redno do pregleda za šolsko leto 1995-96.

Iz raznih vzrokov je delo nato zastalo, prof. Petaros pa ima v načrtu izdajo treh letnikov v skupnem zvezku. Kako bo za naprej, pa ni jasno, saj že več let zaman išče naslednika.

Taka dragocena publikacija pa ne sme izginiti!

njej predana ljubezen ... Tako bi tudi on pripeljal v tole čarobno hišico!

Nejka je začudena utihnila, čuteč, da ji je poslušalec ušel. Ona o podjetju svojemu profesorju, razumarski avtoriteti, on pa z odmaknjenim moškim pogledom zazrt v bele zastore in lastno bolečino. Uvidevno je čakala njegovo vrnitev in se ob burjinem pišu zavila v jopo.

“A tako, pridna da sta bila? Otroci tudi?”

Za hip so se ji ustnice zavihnile v nasmeh, ko ga je videla pred seboj vsega skrivaškega, kako skuša ohraniti navidezno pokončno držo. Pristala je na to vlogo - saj si profesor in študentka ne smeta dopustiti preblizu, kajne?

“Seveda. Kaj pa vem, rekli so mi, da se je treba ukvarjati z lastnimi otroki,” je nežno potežkala svoj trebuh, “toda ona je znala to tako mimogrede! Prihitela domov, pisala naloge s sinovi, šivala oblekice hčerkinim punčkam, odletela na banko, napisala par računov, telefonirala na nekaj krajev, prebrala pravljičo ... Spomladi po zvončke, poleti ob popoldnevih do morske obale, pozimi na smuči.

Vmes pa se je podjetje širilo in širilo. On jo je stalno priganjal k delu. Poznate take gospodarje, kajne? Vse manj je bil doma. Od ponedeljka do sobote je cele dneve garal. Ob nedeljah je družino peljal na kosi-lo k tašči na Kras. Otroci so rasli v očetovem garanju in materini razpetosti med družino in delavnico. Obe dovali so kar z delavci, se igrali in pisali naloge v pisarni podjetja. S starši so se pogovarjali o novih tehničnih izboljšavah, davkih, širitvi delovnih prostorov, nabavi strojev ... Fantje so že sedeli za stroje. V šoli so bili pridni. Tudi doma so se znali zavrteti, saj so bili pa tolikokrat sami. Zmeraj manj časa je bilo za obiske na Krasu, zmeraj manj za zvončke, popoldanske izlete.

Toda neprestano garanje je prineslo denar. Mnogo denarja. Bogata darila za rojstni dan, božič, obletnice. Razširili so si hišo, posadili park okoli nje...

“... in kupili tole hišo tukaj,“ je pohitel Emerik, da bi pokazal Nejki razumski dar sklepanja in tako popravil vtis mehkočutnega sentimentalneža.

“Niti ne takoj,” ga je popravila. “Saj si ga predstavljate, njega, zakrknjenega garača. Najprej se ni hotel nikamor premakniti iz svoje vasi. Ko so otroci nekoliko odrasli in jih ni bilo treba več voziti na nedeljske izlete, je ob nedeljah raje podaljšal popoldanski dremež. Tale domek tu,” je pomignila proti hiši, “je bila bolj njena ideja. Tisto zamejsko domovanje je bilo preblizu delavnice. Vsi so bili njeni sužnji. Ona pa ... Delala je z vso silovitostjo, da ji ni mogel on nič oporekati. Toda lepo ji je bilo edino v družinskem krogu. Vseskozi je tiho hrepenela po svojem Krasu.

Sorodniki iz njenih Vatovelj so vedeli za njeno željo in oni so ju opozorili na tole hišo. Tudi njemu je bila takoj všeč. Še bolj se je ogrel zanjo kot ona. Sem da se bosta umaknila, ko bosta podjetje predala v roke otrokom, tu bosta v miru dočakala starost. Z vso zagnanostjo sta se lotila prenove: on je nadzoroval zidarje, ona je nakupovala pohištvo, kvačkala zavese, sadila cvetje pred hišo. V nekaj mesecih je bilo ogromno narejenega - če imaš denar, gre hitreje, kajne? Pridite, bova pogledala skozi okenca.” Zdramil se je in skočil za njo, še vedno vso živahno in čvrsto.

“Hišica je tudi znotraj naravnost čarobna, a ne? Škoda, ker ne moreva noter,” je Nejka pokljukala zaklenjene duri. Sama se je naslonila na zid hiše in se ni hotela pridružiti Emeriku, ki se je zazrl skozi šipo.

“Lepa, res. Kakšno pohištvo! Izjemne vrednosti!” je dahnil.

“Da, bila sta zbiralca starin.”

“No, in? Kaj se je potem zgodilo?” se je Emerik neučakano spomnil, da še ne ve konca te zgodbe.

“Potem ... Potem sta prihajala veliko sem. Najprej ob koncu tedna, nato tudi vmes. Vedno skupaj. Zjutraj sta vstala s petelini in se odpeljala domov, odklenit delavnico. Ob nedeljah so prišli tudi otroci, zdaj že vsak s svojim avtomobilom. Načrtovala sta, da se kmalu upokojita in zaživita kar tu.”

Spet molk, dolg molk. Skoraj je stresel Nejko, pa se je uvidevno zadržal. Ustavil se je ob zadnjem okencu in jo pogledal. Razumela je, zavzdihnila in nadaljevala. Zdaj je občutno pohitela, kot da se hoče rešiti te zgodbe.

“Tisti teden, ko sta se upokojila, je začela krvaveti. Hitro so jo odpeljali v bolnišnico in jo operirali. Vse so ji vzeli ven, kot grobo rečejo ljudje. Dva dni po operaciji je umrla. Embolija. Bajе pogosta smrt zgaranih žensk.

Ljudje so noreli od bolečine. On ... Njemu ni bilo živeti brez nje. Umolknil je in se umaknil v svoj svet. Nikamor več ni šel. Doma ždi in ni za nobeno rabo.

Prvi sin in hči sta pridna v podjetju. Garata, kot sta nekoč oče in mati. Drugega in tretjega je takoj po mami smrti odneslo življenje. Eden je bajе v Milanu, drugi nekje v Indiji.

Ta dom pa je ostal prazen.”

Molk, dolg molk. Nejkiine zadnje besede so bile izgovorjene z zadrgnjenim grlom. Emerik je obstal, globoko pretresen ob tej zgodbi, ob tej družini, usodi. Življenje - groba šala?

Roka, ki je prej samogibno pritiskala na sprožilec fotoaparata, je omahnila. Ne, te hiše ne bo zabeležil. Naj zaenkrat še molči v svoji boli - morda jo bo čez leta oživel nova zgodba, novi ljudje, nov smeh.

Stopil je za Nejko proti njenemu domu.

Iz spominov na starše (II.)

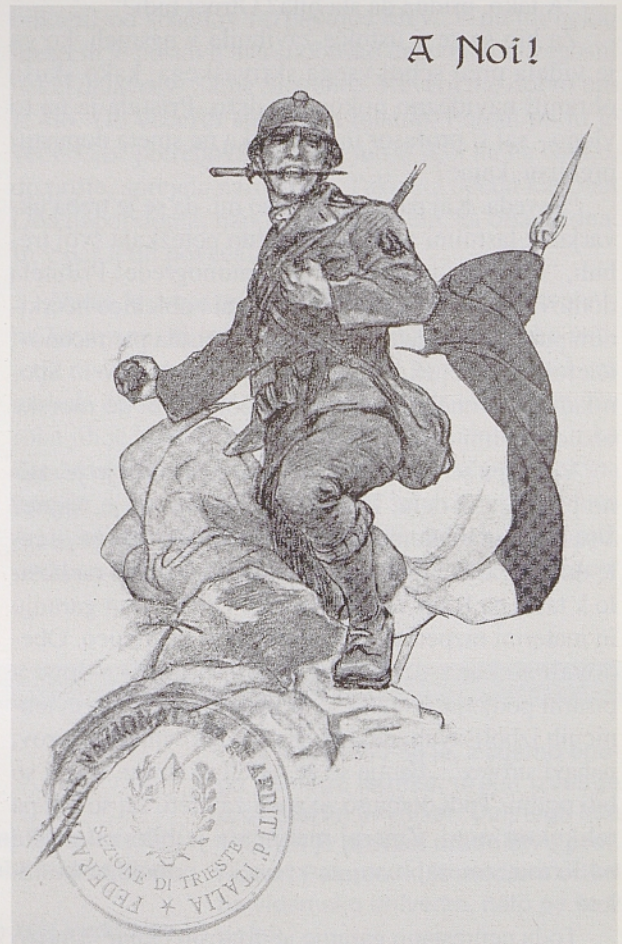
Peter Merkuš

Kako je oče doživel osvoboditev Trsta izpod "avstrijskega jarma" ne vem, ne spominjam se, da bi mi o tem kaj pripovedoval. Po drugi svetovni vojni sem pa doživel, kaj se zgodi, ko se državna uprava zruši in v mesto, kjer živiš, vkorakajo vojaki druge nacije, ki jih nisi prej verjetno nikoli videl. Ozračje je polno napetosti, podobno oni, ki jo čutijo skrbni starši, ko čakajo na izid kakšnega važnega izpita svojih otrok, zavedajoč se, da se s tem lahko znatno spremeni ne samo bodočnost ljubljene družinskega člana, temveč tudi lastna. Rekel sem podobno, ker z napetostjo pride tudi strah pred neznanim, posebno če tisti, ki pridejo, niso "tvoji" in ne veš, koliko te bodo novi gospodarji spoštovali.

Kot sem že omenil v Zalivu, je oče pričakoval Italijane z upanjem na večjo svobodo. Kako je moral biti razočaran, ko je ugotovil, da vzdušje ni za Slovane obetalo nič dobrega. Nekatere neobičajne podrobnosti o obnašanju novih priseljencev so razočaranje še povečale. Ko sem bil že odrasel, mi je nekoč opisal dogodek, kateremu je prisostvoval nekaj dni po prihodu italijanske vojske. Opazil je nekje v mestu skupino "arditov", danes bi jih imenovali specialce, ki so jim na cesti, kjer so se ustavili skupaj z drugimi vojaki, delili hrano. Potem ko je zajel hrano iz menažke in je začel jesti, je eden od njih pri priči vstal, šel z odločnimi koraki k oficirju, pomolil z eno roko oficirju menažko pod nos, češ naj povoha, kako jedača diši, ter mu istočasno grozil z bodalom v drugi roki in se verjetno pritožil nad kakovostjo jedače. Oficir ga je ves prestrašen med dolgim pogovorom miril, dokler je ardito spet šel sedet na rob pločnika. Za očeta, bivšega avstrijskega vojaka, vajenega discipline in strogosti ter spoštovanja višjih činov, je ta prizor bil nepojmljiv.

Po prvi svetovni vojni se je oče vrnil na delovno mesto pri "Istituto per il promovimento delle piccole industrie", kjer se je kot samouk imel možnost veliko naučiti in kjer je imel na razpolago sveže in podrobne informacije o napredku tehnike.

Želja, da bi v praksi realiziral to, kar se je v teoriji imel priliko naučiti, je postajala iz dneva v dan močnejša. Iz njegovih, bi rekel, magičnih rok, so začeli prihajati razni aparati, ki so si jih takrat lahko privoščili samo premožni ljudje. On, ki se je zaradi družinske gmotne stiske moral zaposliti že s trinajstimi leti, ni nikoli imel toliko denarja, da bi si utegnil kupiti fotografski ali kinematografski aparat, tako da se je odločil, da jih sam ustvari. Še pred prvo svetovno vojno je z očetovo pomočjo, orodjarja v "Stabilimento tecnico S. Andrea", izdelal filmski projektor in fotografski aparat, po vojni pa je začel izdelo-

Dopisnica, ki jo je izdalo Vsedrjavno združenje "arditov".

vati radio sprejemnike. Takrat ni bilo mogoče kupiti v trgovini posamezne spremenljive kondenzatorje. Sam je moral žagati posamezne izseke iz aluminijaste pločevine in jih potem sestaviti v celoto.

Istočasno je nadaljeval z glasbeno izobrazbo in gojil glasbeno-kulturne nastope.

V tretjem nadaljevanju "spominov na starše" (Zaliv, december 1990) sem pripovedoval, kako je oče med prvo svetovno vojno dirigiral orkester carinikov v Semeđeli blizu Kopra. Tam je igral tudi sam violino.

Na violino je oče začel igrati že pred vojno v čitalnici pri Sv. Jakobu. Učitelj je bil starejši češki vojaški orkestraš. Pod stolom je imel steklenico vina, po kateri je tu pa tam segel med poukom. Ko mu je uspelo izvabiti iz violine dostojne zvoke, je oče nadaljeval študije pri glas-

beni šoli Arturo Wram in tudi sam začel poučevati violino v čitalnici ter sodeloval pri gledaliških nastopih v Fabianijevem Narodnem domu, kjer je tudi igral v orkestru Glasbene Maticice.

Oče se je z navdušenjem kulturno udeleževal v Narodnem domu, posebno kar se glasbe tiče. V zborniku, ki je izšel ob 75-letnici obstoja Glasbene Maticice, vidimo na strani 45 skupinsko sliko članov orkestra na terasi Narodnega doma. Med njimi je tudi violinist Gulič, ki je po požigu Narodnega doma igral v kvartetu skupaj z Ivančičem, Merkušjem in Zorzinijem. Njegov sin, Franco Gulli, je postal širom sveta znan violinist.

Oče je tudi pel v zboru Glasbene Maticice. Zvečer, posebnost je bilo toplo, se je zbor po vajah šel sprehajati po bregu in pomolu S. Carlo, že preimenovanem v Audace. Na skrajnem koncu pomola je zbor potihlo zapel. Ko je možakar, delavec, ki se je tudi tam sprehajal, slišal, da ne pojejo po italijansko, je vzkliknil: "Viva l'Italia" in dodal v isti sapi slano psovko. Po izlajanem vzdrevku k božjemu imenu bi človek sodil, da je prišel v Trst s Tridentinskega, da nadomesti ne samo fizično, ampak tudi kulturno, kakšnega domorodnega človeka, ki je moral zapustiti svoj dom. Kot se za pozno uro spodobi, je zbor pel zelo potihlo. Po psovki pa je slovenska pesem v hitrem crescendo, kar so ga grla zmogla, morda poslednjič mogočno zadonela nad pomolom.

Če je pod Avstrijo upal, da ga bo liberalna Italija osvobodila iz avstrijskega absolutizma, pa je ta dogodek dal očetu misliti, da prihodnji časi ne obetajo nič dobrega. Kako prav je imel!

Ko je malo pozneje, 13. julija 1920, oče šel proti domu po ulici starega mesta, je slišal neko žensko za seboj, ki je klicala: "I ghe da fogo al Balkan!"

Le malo pozneje je že stal pred gorečim poslopjem. V Primorskem dnevniku 16. aprila 1964 je pisal, kako je nemo zrl v ogenj, v oblake dima, ki so se izvijali iz oken, in na divjaško početje škvadristov proti gasilcem.

Za očeta je bil hud šok, ko je videl, kaj zmore "kulturalna" država! Šok je temeljil na tem, da je dokončno uvidel, da za nas ni več upanja. Dejansko se je s požigom Narodnega doma začel eden tolikih genocidov v evropski zgodovini tega stoletja.

Zelo pogosto je o tem v družini pripovedoval, saj je to bil mejnik ne samo v življenju tukajšnjega slovenskega prebivalstva, marveč tudi v njegovem osebnem, ko pa je bil tako globoko vsidran v kulturno življenje Narodnega doma. Z njegovim uničenjem so nas hoteli Italijani, kot je pogosto ponavljal, "pokončati". Naj prepustim besedo njemu, ki ga ni več: "Glasbena Matica - orkester - koncerti - gledališče - silvestrovanja... Seveda: prijatelji, znanci! Oprezno sem se bližal pločniku ob vrtu poštnega trga na strani ulice Galatti in zagledal pred seboj prof. Mirka Molče sva si stisnila roko. Gasilci so metali glasbila in opremo skozi okna Glasbene Maticice. Sedaj je bil na vrsti kontrabas, še cel. Le nekaj trenutkov kasneje je ležal razbit na ulici. Mirkovega violončela nisem utegnil videti. Oči so bile motne in v srcu težko".

Ciril Sorč

Majska noč 1999

*V nedrih majske noči polje življenje
prebujajoče se pomladi.*

*Zemljo odeva v odtenke zelenih barv,
obdaja se s svežino opojnih vonjav,
pripravlja neponovljivo eksplozijo cvetov,
na krilih pomladnih sapic
razpošilja semena, da obrodi svoj sad,
barva prve zardele češnje v krošnjah
in s pticami vadi koncert: "Pozdrav življenju."
(Mimo šine še zadnja lastovka
s slamico za gnezdo v kljunu.)*

*Vse to v soju pomladno žarečih zvezd,
ki prižigajo iskre upanja tudi v človeških srcih
in spuščajo sanje o ljubezni, življenju in sreči
na dremotne oči.*

*In nekje med majskimi lučkami upanja in sanj
se zamolklo plazijo jeklene ptice,
ki pod svojimi razprostrtimi perutmi
tovorijo semena smrti.*

*Tovorijo jih preko majskega neba,
ki diha življenje, budi upanje in hrani sanje.
In spustile jih bodo v pomladansko zemljo,
da bi obrodila sadove smrti,
da bi ugasnile zvezde v mnogih očeh
ter upanje in sanje v tolikih srcih.*

Vse to v mesecu maju!

Tudi meni je bilo težko pri srcu, ko sem daleč od doma bral, kako nekulturno se je do resnice in zgodovine obnašal visoki predstavnik Univerze, ko je prevzel upravo palače, ki nam je bila praktično ukradena, saj je bila cena zanjo taka, da bi niti za razvalino v centru samega mesta ne bila primerna. Bil je dokaz več, če ga je bilo še treba, kako so nekateri predstavniki univerze še po več kot tri četrt stoletja jetniki vzdušja tistih časov. Pomanjkanje civilnega poguma še vedno pogojuje velike amnezije dobrega dela italijanskega zgodovinarstva. Zato se mi zdi umestno vprašanje, če takratni rektor sploh ve, kaj se je tam zgodilo! Kot se spominja, je s tem v zvezi naš pisatelj Boris Pahor takole izrazil svoja čustva v svoji sijajni knjigi "Nomadi brez oaze": "Če si otrok in gledaš,

kako gori slovensko gledališče sredi Trsta in fašisti plešejo veseli okoli, ker so ga zažgali, in jim ni nič mar, da skačejo ljudje z oken na ulico, je to nekaj, česar ne vidijo vsi otroci." In gospod rektor gotovo ni videl kot otrok ali kot orkestraš takih prizorov, zato jih ne more čutiti in morda niti razumeti.

Najtemeljitejšo reakcijo na obnašanje univerzitetne oblasti sem bral v Primorskem dnevniku 17. junija 1997 izpod peresa prof. Ivana Verča: "Še o neslavnem odprtju Visoke šole v Narodnem domu." V članku prof. Verč poglobi temo o razvoju resničnega dialoga med tu živječima narodnostima. Tudi govor, ki ga je prof. Jože Pirjec imel ob 70. obletnici požiga pred samim poslopjem Narodnega doma spodbuja k dialogu. Zdi se mi pa, da smo še danes zelo daleč od njega, in to ne samo z italijanskimi someščani, marveč tudi v notranjosti manjšine same.

Kar človeka pretrese, je šovinistični fanatizem tistih, ki se v tem čudnem mestu, mimo dane obljube, trudijo na vse kriplje, da preprečijo slovensko besedo v javnosti. Iz zahteve, da bi spominska plošča bila tudi v slovenščini, da bi bila nameščena na pročelju stavbe in da bi mimoidočim jasno razložila zgodovinske resnice, je izšla spominska tabla samo v italijanščini, ki na meglen način omeni, da se je tam leta 1920 nekaj zgodilo. Kdor to bere, niti zdaleč ne posumi, da bi se tam morda Slovencem kaj pripetilo. Očitno je bil prav to namen izbire teksta in enojezičnosti napisa. Dvojezičnost bi avtomatično namreč privedla do zaključka, da se je tam zgodilo nekaj na škodo Slovencev. Tudi table v sami italijanščini, ki bi vsebovala pošteno zgodovinsko razlago, ni smelo biti. Megleno izražanje je hotelo preprečiti prav spoznanje resnice! Če je po poročanju Primorskega dnevnika 1. decembra 1996 ravnatelj Visoke šole izjavil, da bodo table namestili na dobro vidnem mestu v veži in ne na pročelju poslopja, da bi je "neznanci" ne poškodovali, se očitno ni zavedal, da je s tem posredno označil Trst kot nekulturno mesto, policijo pa za nesposobno. Porazno je tudi obnašanje določenih krogov, ki skušajo opravičiti celo požig Narodnega doma ne na podlagi resne Schiffrerjeve zgodovinske študije, ampak na podlagi takratnih fašističnih gesel, češ da je poslopje služilo paravojaški jugoslavistični organizaciji za skladišče orožja in razstreliva in da zato gasilci niso mogli gasiti plamenov.

Če so bile oblasti o tem obveščene, potem se človek vpraša, zakaj so dovolile požig prostorov take organizacije v samem mestnem središču in sicer v prisotnosti bodisi vojske kot tudi orožnikov. Če oblasti niso bile s tem seznanjene, potem pade teza, da so požgali Narodni dom, ker je bila tam ta organizacija s skladiščem. Take trditve pa vsekakor škodujejo ugledu Italije, ker bi pravna in civilizirana država zatrla tako domnevno organizacijo s policijsko akcijo in ne s požigom in umori, da ne govorimo o istočasnem divjanju proti posameznikom, kot da bi vsakdo imel doma skladišče razstreliva.

Kot dober violinist je moj oče seveda dal prednost spominom na kulturno in glasbeno udejstvovanje v Narodnem domu. Pisal je o izrednem dogodku, ko je leta

1911 v Narodnem domu koncertiral slavni Sevčikov godalni kvartet. Pisal je, kako je 13. decembra 1919 mladi violinski virtuoz Vaša Prihoda začel prvo turnejo v Italiji prav v gledališki dvorani Narodnega doma. Tedanje izredne Prihodove lastnosti spoznamo tudi iz "Il Piccolo" dne 15. decembra 1919, ki je dva dni prej reklamiziral med italijanskim občinstvom ta izredni koncert. Med koncertom je oče mislil na veselje svoje mame, ko bi lahko prisostvovala temu čudovitemu glasbenemu razodetju. Trdno je sklenil, da jo naslednjič vzame s seboj. Ali prišlo je drugače. Ta koncertna dvorana je morala zgoreti!

Leta 1911 je nastopil službo ravnatelja Glasbene Matice v Trstu prof. Viktor Šonc. Študiral je kompozicijo in dirigiranje z Antoninom Dvoržakom v Pragi, kjer je vodil jugoslovanski akademski pevski zbor in vokalni kvartet. Študiral je kompozicijo pri Viteslavu Novaku, se učil solopetja v Wallersteinovi šoli, nadaljeval študije pri prof. Kotzebuevi v Dresdenu in absolviral pedagoški tečaj dirigiranja pri prof. Scheidemantlu v Weimarju. Kot visoko izobražen strokovnjak in nadarjen pedagog skromnega značaja je vodil tukajšnjo slovensko glasbeno vzgojo. V Trstu je vodil pevski zbor Glasbene Matice in sijajni pevski zbor pravoslavne cerkve. Po požigu Narodnega doma, v katerem je Glasbena Matica imela svoj sedež, se je ob materialni izgubi (klavirjev, glasbil, partiturnega arhiva, didaktičnega arhiva, pultov, opreme itd.) začela za ravnatelja Šonca težka, požrtvovalna pot. Kolikokrat sem poslušal očeta, ko je obujal spomine na tega izrednega mojstra!

Že v prvih dnevih neizmerne žalosti se je porodila močna volja: ne kloniti! S pomočjo zvestih kolegov in nekaterih voljnih učencev - med prvimi mladi Ubald Vrabec - se je Šoncu posrečilo zbrati dobršno število zbeganih gojencev, katerih starši so uvideli potrebo po nepretrganem in skupnem delu, in je pouk razmestil po zasilnih prostorih.

Kljub naraslemu fašističnemu terorju je vodil ilegalni pevovodski tečaj za Primorje. Prilike so bile take, da je po več mesecev ostal brez plače. Iz razumljivih razlogov se je velik del staršev bal pošiljati svoje otroke v glasbeno šolo, tako da so postale tudi gmotne razmere zelo težke.

Ko je nekega večera imel v Rojanu pevsko vajo, so vdrli fašisti in z orožjem v roki zahtevali, naj igra "Giovinezza", ki je pa Šonc res ni znal. Naslednjega dne je dvorana zgorela. Ali je bilo tudi tukaj skrito razstrelivo? Bog ve, kaj si bodo še izmislili v opravičilo takega početja!

Ta in podobni dogodki so prisilili Šonca, in številne druge, da so odšli kot begunci.

Če bo kdaj do dialoga prišlo in bo vsled tega napočil dan, ko bomo po zaslugi kogarkoli spet smeli upravljati naš Narodni dom, kot to smejo Lužiški Srbi v Budišinu (Bautzen), ki jim je nemška vlada v povračilo za njegovo uničenje med nacizmom znova zgradila kulturni hram, se moramo na dostojen način spomniti teh naših kulturnih herojev!

Kakšni domoljubi so bili ti fantje!

Stanislav Simčič

Po podelitvi Častnega znaka svobode Republike Slovenije živim in mrtvim primorskim padalcem je eden izmed preživelih, Stanislav Simčič iz Bilj, ki je za to rubriko v Mladiki že prispeval spomine na vojna in povojna leta, napisal še to razmišljanje, ki preprosto in iskreno izraža občutke in razloge za sedanje zadoščenje prizadetih.

Simčič, ki je pripadal skupini, ki jo je izurila britanska skupina SOE, se seveda občuteno spominja tudi fantov iz skupine ISLD, saj so, če izvzamemo prvo trojko, ki se je spustila k slovenskim četnikom, doživeli enako usodo.

Dokumentarne slike iz "afriškega obdobja" so iz družinskega arhiva gospe Marice Merljak.

Ivo Jevnikar

Vse je dobro, kar se konča dobro. Tako se je končalo obdobje, ki je trajalo zelo dolgo, predolgo. Končalo pa se je tako: 22. decembra 1999 je predsednik Republike Slovenije gospod Milan Kučan izročil visoko odlikovanje »Častni znak svobode Republike Slovenije« skupini slovenskih rodoljubov, katere so britanski zavezniki v času druge svetovne vojne s padali spuščali v pomoč Narodno osvobodilni vojski Slovenije. Tako piše na diplomi, z velikimi črkami.

Kdo so bili ti rodoljubi, od kod so se vzeli? Kakšno pomoč so prinesli? Naj povem bolj na kratko! Vsi vemo, da je bila primorska dežela odvzeta s silo Sloveniji in vključena v državo, ki je po njej hrepenela že zelo dolgo. Dobila jo je kot nagrado za napoved vojne sosedu, s katero je bila dotlej zaveznica. Na tej primorski zemlji so od davnine prebivali rodovi, ki z Latinci niso imeli nikakih sorodstev, ne po plemenu, ne po jeziku, ne po šegah, ne po kulturi. Skratka, drugo pleme. Po takratnih mednarodnih merilih so deželo kratkomalo zavzeli in priključili svoji kraljevini. Primorci smo postali drugojezični državljani. Kdor se ni hotel asimilirati (in teh je bila večina), je moral zapustiti državo, ali pa postati drugorazredni

državljan. Pa je to državo zaskominalo še po ostali Sloveniji. Začela je vojno proti dovčerajšnjim zaveznikom. Tako smo se Primorci znašli v vojni proti samim sebi in proti malone vsemu svetu.

Poslali so nas na razna bojišča, v začetku še nekako enakopravno z ostalimi sodržavljani. Kmalu so se premislili ter nas začeli oddaljevati od operativnih con, potem

Primorski fantje, italijanski vojaki, kot vojni ujetniki med mašo. V prvi vrsti je v beli srajci poznejši padalec Miloš Adamič iz Škrbine na Krasu, na njegovi desni prijatelj Alojz Merljak iz Šempetra pri Gorici.

Vsakoletno romanje Slovencev iz Egipta v Materieh pri Kairu, kjer so se po legendi ustavili Jožef in Marija z Jezusom na begu v Egipt.

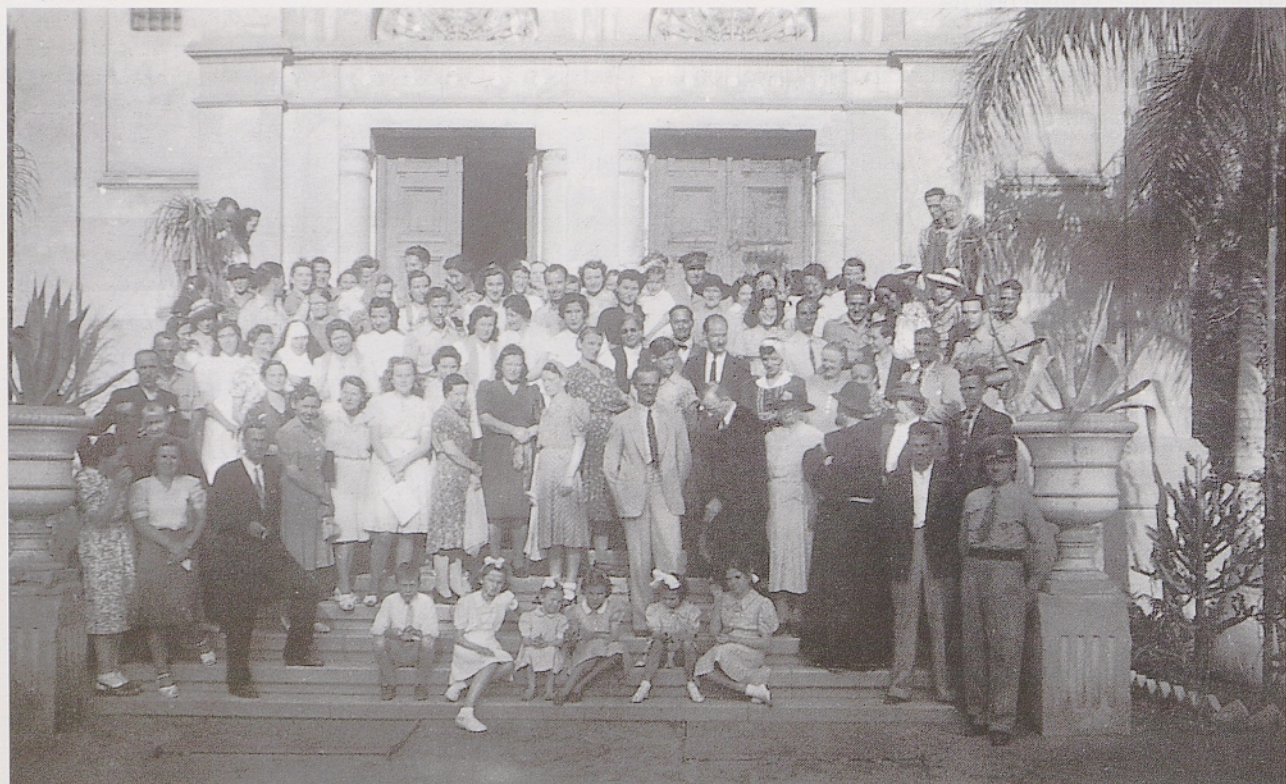
pa kar izločati iz rednih enot. Ustanavljali so »posebne bataljone«, kar je bilo enako internaciji. Izjema so bili le tisti, ki so jih že prej poslali na libijska bojišča. O teh bo sedaj beseda.

Znano je, da je želel Mussolini, ko se je povezal s Hitlerjem, postati njemu enak v vsem. Poslal je številno, zelo močno vojsko v svoji koloniji Etiopijo in Libijo misleč,

da bo britanski imperij zdaj zdaj klecnil ter si bo on prisvojil vsaj Egipt, če ne še kaj več. Na srečo pa ni bilo tako. Po nekaj silovitih udarcih se je Mussolinijeva slabo oborožena in kaj malo pogumna vojska sesula. Od nje je ostala velika čreda vojnih ujetnikov. Med njimi tudi mi Slovenci, ki smo bili nasilno vključeni in smo komaj čakali, da se rešimo.

V bližini mesta Aleksandrija se je nahajalo taborišče, v katero so spravljali te ujetnike. Tudi nas Slovence, ki smo bili sicer razkropljeni med ostalimi ujetniki. Vendar nismo več bili »Ščavi«, ampak vsaj enkrat enakovredni kot drugi sotrpini. Pa se je tokrat pokazalo, da smo postali »večvredni«, zakaj? Ujetnike je stražila poljska brigada »Karpatskih strelcev«. Slišali smo njihove pogovore, ki so se nam zdeli domači in prijazni. Kmalu smo s temi vojaki dobili stik, oni pa so nas tudi razumeli ter nas imeli za Slovake, kajti za Slovence do tedaj niso nič vedeli. Pozneje so njihovi častniki opazili razliko med Slovaki in Slovencem. Za nas je bilo važno že to, da nas niso imeli za Italijane. Kmalu so nas družili v skupne šotore, kjer ni bilo Italijanov. Po vseh oddelkih velikega taborišča so se Slovenci zbirali, Poljaki pa so v vsem šli na roko. Nekaj fantov se je odločilo in odšli so v njihovo vojsko, kar pa Angležem ni bilo pogodu, zato so jih vrnili v taborišče.

Ideja pa je bila rojena. Sami Slovenci bomo osnovali svojo borbeno enoto, saj je Churchill izjavil, da bo Velika Britanija pomagala vsakemu, ki bo hotel pomagati njej! Medtem sta Hitler in Mussolini, misleč, da jima nihče nič ne more, kratkomalo razkosala Jugoslavijo ter jo zasedla. Kralj Petruček z vlado jo je pobrisal na tuje, nekaj

Kairski Slovenci (med njimi primorski vojaki) na romanju v Materieh 14. junija 1943.

višjih častnikov pa je prišlo v Egipt. Potrebna jim je bila vojska. Zvedeli so za nas ter po kratkem nagovarjanju smo pristali, da služimo kralju Petru, misleč, da je naša rešitev v Jugoslaviji. Postali smo tako »1. Gardijski bataljon Jugoslovanske vojske na Srednjem vzhodu«.

Vsem je znano, kako so se odvijali dogodki v Evropi v tistem času. Hitler je napadel Rusijo, v Jugoslaviji so se začeli boji proti okupatorjem. Vlada v Londonu je na veliko propagirala četnike. Mi smo mislili, da bo Mihailović osvobodil Jugoslavijo. Začeli smo že razmišljati, kako bi se udeležili bojev.

Bilo je v decembru 1941, ko je poveljnik Mirković povabil vse častnike v svoj štab ter jih pozval, naj se javi, kdor bi hotel iti v Jugoslavijo, da se pridruži gverilcem. Nihče se ni javil. Potem je poklical v štab podčastnike. Vsi so bili pripravljeni, da gredo. Ker jih je bilo preveč in bi ne mogli vseh sprejeti, so po nekem ključu izbrali trideseterico, med njimi 10 Slovencev. Sam sem bil med njimi. Poslali so nas v Hajfo v Palestini na urjenje. Kmalu so začeli nekateri izginjati. Vedeli smo, da so odšli v Jugoslavijo. Slovencev niso pošiljali, kajti mi smo izjavili, da gremo takoj, če je treba, ampak samo v Slovenijo. Premestili so nas v Kairo, kjer smo se naprej urili.

Med tem časom je v Kairu nastala še druga skupina slovenskih fantov, ki so se prav tako urili za isti cilj, le da so oni pripadali neki drugi britanski ustanovitvi. S temi fanti, katere smo srečevali v »Jugoslovanskem klubu«, smo bili v pristnem prijateljstvu, saj smo se z mnogimi že od prej poznali in smo prijateljevali.

Spomladi 1943 so se Angleži začeli zanimati tudi za nas. Naš voditelj je bil gospod William Deakin. Pozneje je bil častnik za zvezo pri Vrhovnem štabu pri Titu. Me ne in Iva Božiča je v marcu 1943 odvedel z ladjo na otok Malto, kjer smo čakali podmornico, ki bi nas odpeljala in nas izkrcala nekje na istrski obali. Ker podmornice ni bilo, smo se vrnili v Kairo.

V marcu 1943 so spustili v Slovenijo prve padalce. Tisti, ki so prišli v stik s partizani, so potem vzpostavili zvezo s Kairom in v mesecu juliju je dospela prva uradna zavezniška vojna misija z materialom. Sledilo je kar lepo število padalcev, še več pa spuščanja materiala, orožja in druge opreme, prepotrebne za narodno-osvobodilno vojsko Slovenije.

Kaj je bilo s padalci? Vsi brez izjeme so se prijavi in zahtevali sprejem v NOV Slovenije, in to brezpogojno. Bili smo sprejeti in razporejeni na razna mesta po naši usposobljenosti in potrebi služb. Delovali smo po malone vsej Sloveniji in tudi po-

Vojni ujetniki v kraju Kabete v Keniji septembra 1941. Tretji od leve v prvi vrsti je kasnejši padalec Rado Semolič.

kazali znatne uspehe. Zlasti se je to pokazalo ob kapitulaciji Italije, ko je bil priliv novih borcev kar prava povodenj, vojna sposobnost pa majhna.

Izmed teh padalcev je bil že prve dni po kapitulaciji Italije Cvetko Šuligoj v borbi za most v Mirnu od Nemcev ranjen v trebuh, Valter Gorjanc pa je v Baški grapi jurišal na bunker ter junaško padel. Tudi drugi padalci so bili vsi brez izjeme predani domovini in so ji junaško služili na raznih položajih. Večinoma so postali častniki ali podčastniki. Vsi so bili s telesom in dušo predani domovini.

Žal pa so nas nekateri dejavniki vedno sumničili »anglofilstva«, kar je bil takrat »zločin«. To se je vedno bolj stopnjevalo, tako da so ob koncu vojne začeli nekateri »padalci« izginjati. Nekateri smo imeli srečo, da smo se izognili Ozni, ker smo bili razporejeni zunaj Slovenije.

Dolga leta nismo vedeli nič o tem. Le počasi nas je začelo zanimati, kam so šli ti ljudje. V nič se niso mogli pogrezniti!

Po padcu »berlinskega zidu« se je tudi pri nas občutilo svobodnejše ozračje in tako je resnica prišla na dan. Žal, tragična in nečloveška.

Človek se vsemu privadi, živi dalje, ampak spomin ne ugasne, spomin na junaške padalce, ki niso imeli druge namere kot osvoboditev svoje domovine. Žal so bili takrat taki časi. Upajmo, da se ne bodo nikdar povrnili. Današnja demokratična vladavina dovoljuje, da se svobodno gibljemo in pogovarjamo, družimo in živimo v miru.

Sedaj je ta skupina ljudi, živih in mrtvih, odlikovana s »Častnim znakom svobode Republike Slovenije«. S tem je končano obdobje sumničenj, ki se nam danes kažejo kot smešna, ki pa so bila takrat za mnoge usodna. Od tega nam ostaja dragi spominski znak, ki ga izročamo v čuvanje Goriškemu muzeju, kjer ga bodo videli še pozni rodovi. Morda bo kdo rekel: Kakšni domoljubi so bili ti fantje!

Slovensko zamejsko numizmatično društvo J. Vajkarda Valvasorja

Mitja Petaros

Numizmatiki se med sabo redno srečujejo, da lahko zamenjujejo, prodajajo in kupujejo svoj stari denar, si izmenjujejo izkušnje in informacije o kaki novi arheološki najdbi ali o morebitni novi izdaji osrednje banke. Tako je nastala tudi med zamejskimi Slovenci potreba, da bi se vsi tisti, ki se zanimajo za numizmatiko, povezali in ustanovili društvo, v katerem bi lahko bolje izrazili in nadaljevali s svojo zbirateljsko žilico. Proti koncu leta 1995 je iniciativni odbor skupine numizmatikov iz Trsta in Gorice vabil vse slovenske zbiralce tostran meje, da bi se udeležili prvega srečanja v dvorani Zadružne kraške banke na Opčinah, ki se je vršilo 4. januarja 1996. Na sestanku so se zmenili za ime novonastalega društva, ki so ga poimenovali po znanem mecenu, zgodovinarju in numizmatiku Janezu Vajkardu Valvasorju (sam je bil zelo vnet zbiralec novcev, a je moral svojo bogato zbirko prodati, da bi lahko kril visoke stroške ob izdaji knjig znamenite Slave Vojvodine Kranjske) in za cilje, ki si jih je društvo kot tako postavilo. Nastala je neprofitna in nepolitična organizacija, ki želi na prijateljski ravni povezovati zbiralce denarja oz. novcev, bankovcev, vrednostnih pa-

pirjev, medalj in omogoča poglobljanje znanja o numizmatiki tudi s srečanji, izleti ipd. Društvo je namenjeno zbiralcem arheoloških predmetov in ljubiteljem zgodovine nasploh. Člani, ki so poravnali članarino (ki je za dijake in študente polovična), redno prejemajo informativni časopis Numizmatične novice (ki ga izdaja numizmatično društvo Slovenije), brezplačno prejemajo pet tolarške jubilejne kovance (a žal so zadnji izšli leta 1997), na razpolago imajo društveno zbirko strokovne literature (ki obsega najrazličnejše numizmatične knjige in revije ter se stalno veča), lahko se udeležujejo društvenih zgodovinskih izletov. Že v prvem letu obstoja je društvo organiziralo štiri izlete, ki so se glede zanimanja in udeležbe zelo dobro obnesli. Tako so se člani in prijatelji društva, potem ko so se aprila 1996 udeležili spomladanskega mednarodnega srečanja numizmatikov v Ljubljani, meseca junija podali na Koroško in obiskali muzej in ostanke gradu koroškega vojvode in kasnejšega cesarja Svetega Rimskega cesarstva Arnulfa (9. stoletje), ki je bil baje slovenskega porekla, nato so odšli še v Št. Vid (bivše glavno mesto Koroške, kjer so od 12. do 18. stoletja

Člani društva na celodnevem izletu v Lienzu na Vzhodnem Tirolskem.

Obisk razstave na goriškem gradu.

kovali denar koroški vojvode in kasneje tudi Habsburžani), seveda ni mogel manjkati krajši postanek ob Vojvodskem prestolu na Gosposvetem polju. Ob koncu septembra je bil na sporedu celodnevni izlet v Lienz na Vzhodnem Tirolskem (po sledih goriških grofov, saj je bil Lienz v srednjem veku njihovo glavno mesto), prvega decembra pa izlet v Oglej na ogled obeh muzejev (arheološkega in zgodnjekrščanskega) in bazilike. Leta 1997 je društvo izpeljalo tri izlete (v Celje - kjer je že v 1. stoletju pred Kr. delovala kovnica, kjer so kovali prvi denar na slovenskih tleh, v 15. stoletju je mesto doživelo velik razcvet s Celjskimi grofi - cilj izleta je bilo spoznavanje zgodovine teh knezov; nato še izlet na Koroško in v Brežice na Dolenjskem), leto kasneje tudi tri in sicer na ogled razstave poznogotske umetnosti na Goriškem, nato so se meseca aprila člani podali na obisk pri Numizmatičnem društvu iz Ilirske Bistrice, v mesecu avgustu pa so si ogledali Dolenjski muzej v Novem mestu in še posebno razstavo arheoloških dragocenosti Kapitelske njive. Lani pa sta bila na sporedu obisk razstave, ki je bila na Goriškem gradu, o življenju v gradovih v srednjem veku in izlet v Kamnik (sedež znamenite rodbine Andech-Meranskih, ki je v srednjem veku vladala Kranjski in Istri) z ogledom znanega Malega gradu (kjer stoji kapela posvečena sv. Eligiju - zavetniku kovničarjev in zlatarjev), zasebne muzejske zbirke v gradu Zaprice, pa še Arboretum Volčji potok. Za vse izlete je društvo najelo tudi vodiče, tako da so imeli udeleženci tudi strokovno razlago. Ob izletih so se člani društva redno udeleževali numizmatičnih srečanj v Ljubljani in tudi v Vicenzi.

Medtem so člani pripravljali društveni statut, da bi bilo društvo tudi uradno in legalno (z vsemi zakonskimi predpisi) priznano. Izglasovali so ga, po dolgem usklajevanju in dopolnjevanju, na občnem zboru 4. februarja 1998. Po novem statutu je občni zbor izvolil upravni svet, ki ga sestavljajo predsednik, tajnik, blagajnik in knjižničar. Novi upravni odbor je dokončno javno overovil pred notarjem 13. oktobra 1998 statut *Slovenskega zamejskega numizmatičnega društva Janeza Vajkarda Valvasorja*; ki je bil 28. dne istega meseca tudi vpisan na sodišču v Trstu z uradnim slovenskim in italijanskim besedilom.

Delovanje društva je torej dokaj živahno. Naj omenimo le, da so npr. nekateri člani pismeno sodelovali na mednarodni numizmatični dražbi Dorotheum na Dunaju in tako odkupili večjo količino starih kovancev (iz starega Rima, Bizanca, Grčije, srednjega veka) in si jih nato raz-

delili. Tak način sodelovanja na dražbah je zelo primeren za začetnike, saj si lahko z niskimi stroški ustvarijo lepo osnovo zbirke starih novcev.

Marsikaj pa mora društvo še urediti. Nima še lastnega grba oz. razpoznavnega znaka (kar je danes v medijsko razvpiti družbi skoraj nujno); ker nima niti sedeža (razen uradnega, ki pa je le na papirju), so srečanja bolj redka in tudi ni prostora za že dokaj zanimiv knjižni fond (ki ga začasno hrani knjižničar na domu); sestanki bi morali postati rednejši itd.. A s časom se bo vse uredilo. Pomembno je, da so člani društvu blizu in po svojih močeh pomagajo pri izpeljavi raznih načrtov. Saj je res vse osnovano na prijateljski ravni in zato tudi v redu deluje.

Pred zaključkom naj omenimo še letošnje prve društvene pobude. S prvo okrožnico leta 2000 je vsak član dobil priloženo tudi spominsko srebrno medaljo, ki jo je Zadružna Kraška banka izdala leta 1994, ob spremembi lastnega naziva in je tako vsak obogatil svojo zbirko (naj se tu spet zahvalimo ravnateljstvu našega denarnega zavoda za lep dar). Nekateri člani so se januarja udeležili mednarodnega numizmatičnega srečanja v Ljubljani, v mesecu marcu pa bo organiziran članski ogled srečanja Trieste numismatica. Odbor je odločil, da si bo društvo nabavilo novo literaturo, zato vabi vse člane, da pohitijo s predlogi, katere knjige jih najbolj zanimajo. V kratkem bo tudi organiziran izlet z zgodovinsko tematiko.

Naj izkoristimo priložnost in povabimo vse tiste, ki bi radi bližje spoznali delovanje Slovenskega zamejskega numizmatičnega društva J.V. Valvasorja in bi se morda tudi včlanili, naj telefonirajo na telefonski številki 040213280 (Andrej) ali 040213582 (Mitja) ob večernih urah. Z veseljem bomo skušali odgovoriti na morebitne dvome glede društva in vas bomo informirali o bodočem delovanju.

ODA DOBROTI MORJA

Živim v nešteti slikah
tvoje dobrote
in ljubezni.

O morje,
zibelka vsega, kar živi
in diha -
pa naj plava ali se plazi,
pa naj hodi ali leti
kot ta moja vesela pesem.

Ti od zmeraj očaruješ
in prevzemaš vsakega,
ki išče svoje sidrišče
v materinem pristanišču tega življenja.

ČLOVEK IN SENCA

Vsak izmed nas ima svojo senco
ki nas spremlja in je od nas neločljiva.

Zaradi tega
ima tudi senca svoje telo
in svoje roke in svoje noge
in nazadnje tudi svojo glavo
(seveda, če ima človek glavo)
in svoj klobuk, ki ga samo včasih snema,
ko človek nekoga pozdravi
ali ko se spusti tema,
ker tedaj vse, kar senca ima, izgine
in nič več nas ona ne spremlja.

TOLAŽBA

Odkar sem postala
prijateljica ptic
v zelenih krošnjah,

se vsako jutro prebujam
s srcem,
prepolnim pozdravov.

In pojoči gozdovi
mi zelenijo v očeh,
a duša mi žalosti
več ne pozna.

Ali žalost na tem svetu
zares ne obstaja?

MOJ SPREHOD S TRAVNIKOM

Vzeti pod roko travnik
in z njim se sprehoditi po mestu
od zore do sončnega zahoda
in malo potem
se s travnikom pogovarjati
o njegovem cvetju, metuljih in travi
kaj vse bi se podalo temu mestu
ko bi bile njegove ulice vsaj malo tišje
ljudje pa drug drugemu bliže

A potem se spet prijateljsko
od travnika posloviti
in se ponovno vrniti v svoje ljubljeno mesto
pa čeprav samo na pozni počitek

HI - FI

Jutri - to obljubljam sebi
in vsem, ki me poslušajo

Jutri bom ponovno vrnila vse svoje črede
na zelene livade
ki jih bom posadila po vseh ulicah našega mesta
in po balkonih naših nebotičnikov

Jutri bom - to obljubljam sebi in vsem
ponovno dovolila komaj vstalemu soncu
da nam oplodi njive
in brž ko pade dež

bom pregnala oblake z našega neba
da bo spet prepolno zvezd
in da naša zemlja se ponovno zdani
prehodna, zdrava in čista
kot planinske steze in morske obale
po katerih med listnatimi agavami
na pesku in na kamenju
iščemo svoje mesto pod soncem

SANJARJENJE

Prisluškujem kako minevajo
dnevi
in nič prav nič
od nikoder ne slišim.

Le ptice na vejah
debel
in mravlje, ki zbirajo svoje drobtinice.

Pa človek?

On je že preutrujen
od svojega nedoumnega tavanja.

OBJEM JUTRA V STAREM DOMU

*Nad streho mojega starega doma
Se zbirajo blesteči grozdi zvezd
Kot roji pomladanskih kresnic
Zajetih v temni votlini noči*

*V hiši nikogar ni, da bi me kot nekoč pričakal
Povsod okoli mene
Se širi vonj pradedovske zemlje
Dih pomladnih trav in popkov vonj
Ki rastejo podnevi in ponoči
Kljub ščavju in trnju
Rastejo v vrtu mojega otroštva in mojih sanj
Da me pri vsakem prihodu pričakajo in pozdravijo
Da se me razveselijo in da mi zadišijo*

*Na tem svetem pradedovskem ognjišču
Slišim dotike starševskih senc
In brazdo ljubezni, globoko zaorano v meni
V mojem srcu, v mojem občutju
Odpirajo se stara razmajana vrata
Roke mi razširi zaprta temà
In v trenutku začutim, da je nekdo z menoj
Da tik ob meni stoji, da nisem več sama*

*Zašepetala sem nekaj podobno besedici mama
Toda takoj sem dojela, da je to samo zmešnjava čustev
In zvokov ki jih ustvarja temà*

*Ne da bi prižgala luč, sem dolgo ostala v mraku
Gledala sem sence, na vrh glave višje
Kot jih luč s ceste
Ob nihanju vej po belem zidu piše*

*Čeprav imam rada sonce
Se danes veselim prijateljstva temë
Ljubeznive roke noči so me toplo privile
V svoje okrilje, kot draga bi mati*

*A tam, nekoč imenitna v praznični sobi,
Kot cerkveni zvon starinska ura bije
Slovesno odbija dvanajst ponočnih ur
Pa sem se prekrižala in pomolila k Bogu*

*Brez spanja sem tako pričakala zarjo
Odprla na široko okna in vrata
In slap pomladnega jutra je planil
Pod mojo starinsko streho
Kot plameneča bakla
Z vonjem ljubezni
In me objel s toplo roko okoli vratu.*

Prevedel Martin Silvester

Interaktivni atlas Slovenije

Mladinska knjiga iz Ljubljane je s sodelovanjem Globalvision in Geodetskega zavoda Slovenije v letu dni izdala na zgoščenki že drugo verzijo *Interaktivnega atlasa Slovenije*. Izdelek je zelo pripraven za iskanje podatkov po velikem zemljevidu Slovenije, ki je v tej inačici izdelan v merilu 1:300.000. Sistem vsebuje okrog 2000 prenovljenih ali novih opisov krajev in območij ter naravne in kulturne dediščine. Zelo uporaben je za spoznavanje krajev, naravne in kulturne dediščine, za ugotavljanje meja naselij in občin ter za vnašanje lastnih zapiskov na izbrane točke. V verziji 3.0 je več posodobitev, predvsem pri cestnem omrežju in naseljih ter vseh novih občinah. Profesionalna različica *Interaktivnega atlasa Slovenije* vsebuje uradne podatke o občinah, naseljih, ulicah in hišnih številkah. Poleg tega je tu vgrajena možnost priključevanja na internet in sistem za satelitsko navigacijo; s prenosnim računalnikom lahko celo spremljamo gibanje svojega avtomobila. Prijetno bo tako potovanje po matični deželi Sloveniji.

Ciril Velkoverh

Križ na Kuclju (1237 m) z Ajdovščino v dolini. Foto Ciril Velkoverh.

Prof. dr. Bogdan Novak - osemdesetletnik

Prof. dr. Bogdan Novak je lani oktobra praznoval v Združenih državah Amerike 80. rojstni dan. Jubilantu sta posvetila dva članka časopisa Slovenska država in Ameriška domovina. Napisala sta ju Avguštin Kuk in Jože Velikonja. Dr. Bogdan Novak je bil med ustanovitelji slovenskih šol na Tržaškem in je na njih učil do svoje preselitve v ZDA leta 1951. Bil je tesen sodelavec prof. Maksa Šaha, Jožeta Peterlina, dr. Felicijana in drugih. Iz Ameriške domovine z dne 14. oktobra 1999 povzemamo članek dr. Jožeta Velikonje.

Moral bi začeti bolj slovesno, z naštevanjem datumov, akademskih naslovov, razprav in knjig, ki jih je napisal, pa bom to povzel. Nisem gotov, kakšen akademski naslov bi mu dovolila sedanja slovenska zakonodaja: najbližji bi bil **zaslužni univerzitetni profesor, doktor zgodovinskih znanosti**.

Z Bogdanom sva že dolgo prijatelja. Že več kot pol stoletja. Zato je zame njegovo prijateljstvo bolj pomembno kot njegovi znanstveni uspehi. Skupaj sva doživljala nekaj let v Ljubljani, nato po koncu vojne v Rimu in Trstu, ponovno sva se srečala v Chicagu in se nato videvala v Clevelandu in New Yorku, v Washingtonu in Kansas City-ju. Če ne z osebnimi pogovori, sva se sporazumevala po telefonu in po pismih. Teh je že nekaj sto, in ni videti, da bi ta tok usahnil. Za marsikaj me je Bogdan nagovoril in pregovoril, podobno ga jaz vsa leta poznanstva nadlegujem s predlogi in spodbudami. To je pač najina zgodovina, ki bo ostala zapisana v dokumentih, predvsem pa v najinih spominih.

Nisva začela v istih krogih. Bogdan je pripadal in še danes pripada stražarski skupini profesorja Ehrlicha, moj krog je bil dijaški okvir Katoliške akcije in profesorja Tomca. Po ustaljeni predvojni praksi bi si ne smela prav zaupati. Vendar se je med nama ta zunanja zadržanost kmalu umaknila izkušnji, da se smeja in morava nasloniti drug na drugega in si pomagati pri društvenem in tudi poklicnem delu.

Tako sva bila v Trstu zajeta v delo demokratičnih ustanov, od ustanavljanja Slovenske kulturne matice, do repentabskih nastopov - ki so z leti prešla v vsakoletno srečanje v Dragi. Naprezala sva se pri ustanavljanju šolskih sindikatov - to zgodovino je novi rod izbrisal ali pa si jo je prilastil.

Bogdan je prišel v Ameriko pred menoj. Po študiju v Chicagu - ljubljanska pravna diploma ni odpirala poti v ameriški akademski ali strokovni svet - je šel učiti v Kalifornijo. Le za kratek čas. Vrnil se je v Chicago k študiju zgodovine, jaz sem iz Clevelanda prišel v Chicago študirati geografijo. Nedelje smo preživljali skupaj, ob neprestanem pretresanju slovenske zgodovine od srednjega veka do sodobnosti, sledili smo slovenski vsakodnevnosti po revijah in časopisih.

Bogdan se je posvetil študiju tržaškega vprašanja in doktoriral na chikaški univerzi z disertacijo o Trstu. Knjiga, ki je iz tega nastala, velja še danes za osnovno dokumentacijo o Trstu in je že dvakrat izšla v italijanskem prevodu. V Sloveniji seveda ni "vžgala", ker jo je pač napisal izseljenec, ne da bi si poiskal odobrenje političnih usmerjevalcev Titove Jugoslavije.

Po končanem študiju je Bogdan dobil mesto profesorja na univerzi v

Toledu, Ohio, in tam ostal do upokojitve. Kljub temu, da je poučeval zgodovino Rusije in Vzhodne Evrope, je njegovo osrednje zanimanje ostalo novejša slovenska zgodovina medvojne in povojne dobe.

Njegove raziskave o slovensko ameriškem pisatelju Louisu Adamiču so prinesle novo dimenzijo presojanja Adamičevega medvojnega dela, z dokumenti podprto, kjer opozarja na nujnost bolj treznega cenjenja Adamičevih uspehov, predvsem ločevanja trenutnih navdušenosti od trajnih usmeritev. Le del teh raziskav je bil doslej objavljen v tisku.

Slovenski zgodovinarji so Bogdana po dolgem odlašanju povabili na njihovo letno srečanje. Njegove ocene emigrantskih naporov za samostojno Slovenijo, predvsem delo pokojnega dr. Cirila Žebota, so bile novost za slovenske strokovnjake, kajti po njihovih gledanjih "emigracija" ni bila sposobna napraviti nič resnega. Idejo o samostojni Sloveniji je že desetletja zagovarjala skupina v emigraciji in ne "spreobrnjeni komunisti" doma.

Bogdan je bil in je ostal vztrajni zagovornik slovenske samostojnosti, vesten graditelj slovenskih izseljenških ustanov, neutruden sodelavec v Društvu za slovenske študije - precej let njegove vneme je bilo treba, da je društvo zaživel, vendar v njej ni dosegel vodilnega mesta.

Midva se že desetletja pogovarjava. Včasih pogosto, včasih s presledki nekaj mesecev. Več kot dva tisoč milj naju loči. Da bi se še dolgo! Posebej sem pomislil na to, ko sem bral v Delu osmrtnico za našim prijateljem, 86-letnim Vinkom Beličičem, ki so ga te dni pokopali na Opčinah nad Trstom. Podobno kot Bogdan je bil Beličič ves živ in živahen, ko sem ga pred dobrim letom videl na Dragi. Podobno kot Bogdan je bil poln načrtov za bodoče delo.

Pisatelju Bogdanu želim v svojem imenu in v imenu znancev in prijateljev še mnogo let, da bo lahko dokončal vsaj del načrtov, ki jih še ima.

Jože Velikonja

Nekaj misli ob Prešernovem prazniku

Martina Slavec

Spoštovano občinstvo, pred vami sem z zelo nehvaležno nalogo, da nocojšnji večer osmislim še z besedami, kolikor je to sploh mogoče, ne da bi pri tem zablodla v neko votlo nagovarjanje ali brezplodno pridigarstvo.

Ne bom vam spregovorila o tem, kako je praznik, ki ga imenujemo Prešernov dan ali tudi Dan slovenske kulture, zelo pomemben za vse Slovence, predvsem za tiste, ki so v zamejstvu, in kako moramo biti ponosni in zavedni in moramo še naprej ohranjati svoje korenine.

Mogoče nekako tako izvenijo nagovori ob takih in podobnih prireditvah, posebno tu v zamejstvu, kjer zgleda, da je splošno priznano geslo: ohranjajmo! Kaj? Neko folklorizirano izročilo?

Osebnostno moram reči, da se jaz s tem več ne ukvarjam. Specifika ali mogoče za večino že problem ali bolj zateženost: biti zamejec - kot da bi tu skoraj že razpravljali o neki novi plemenski skupnosti - me več ne mori. Zato ne bom težila s pritožbami nad položajem Slovencev v zamejstvu, politiko, stiki z matico ipd., kakor je že praksa na naših proslavah. S tem bom prekinila vsaj iz dveh razlogov: prvič zaradi tega, ker se je zamejski slovenec bistveno skrajšala na enostavno zvezo *biti Slovenec*, iz katere sledi, da se moje razmišljanje ne more omejevati le na en sam aspekt bivanja slovenske biti, temveč da se nujno širi na celotno slovensko eksistenco; in drugič, ker se mi zdi, da je prvotni pomen Prešernovega praznika izpuhtel med vsemi bolj ali manj klišejskimi oblikami praznovanja tega dne, ki so se na tak ali drugačen način oprijele naše predstave: kako in čemu je dobro proslavljati Prešernov dan.

Verjetno imate vsi že od otroštva misli natlačene s stavki kot so: ... ker je Prešeren naš največji pesnik, ker je slovenski jezik dvignil na nivo vseh drugih evropskih jezikov ipd. V teh izjavah je v bistvu strnjenih nekaj osnovnih, neizpodbitnih dejstev, ki ta čisto slovenski praznik globoko utemeljujejo, a so z njihovim nenehnim ponavljanjem izgubile svojo prvinsko vrednost in moč učinkovanja.

Prešeren, njegova poezija, in nasplošno literatura imajo za slovenski narod resnično konstitutiven pomen. Literatura ima na splošno med vsemi umetnostmi privilegirani status in to zaradi svojega medija, jezika, ki predstavlja edini način konstituiranja človeka v svetu.

Človekove misli se preko jezika, materializirajo. Z besedami misleca Heideggra bi lahko rekli, da je jezik hiša biti, hiša naše eksistence. Koliko to velja za Slovence, nam danes izpričuje ravno praznik umetnosti in to besedne umetnosti, ki je za nas in zaradi zgodovine, ki smo jo Slovenci prehodili, hiša naše biti ali, da bom nazornejša: literatura kot umetnost, ki se izrecno realizira v jeziku, je od vedno za slovenski narod način obstajanja. Ali mislite, da bi Slovenci praznovali dan smrti nekega poeta, pa čeprav svetovne vrednosti, če bi v svoji zgodovini beležili neko izrazito vojaško ali politično preteklost? Ne. Prav zaradi dejstva, da se zaradi različnih zgodovinskih okoliščin nismo imeli, vsaj do pred nedavnim, možnosti realizirati kot nacija, smo svoje želje in pomanjkljivosti projicirali v literaturo, ki se je za nas tako razvila v absolutno vrednoto, skorajda mitologijo. Samo v tej luči lahko pravilno razumemo smisel in izvor tega specifično slovenskega praznika in samo na tak način lahko dojamemo, zakaj se je pesnik (in ne kdo drug: politik, vojskovodja...) iz navadnega umetnika prelevil celo v mit, ki je celotno njegovo poezijo in osebnost prekril s prosajno tančico nedotakljivosti.

To, kar danes zaobjema za nas ime France Prešeren prav gotovo je veliko več kot tisto, kar je pomenilo ime France Prešeren med letoma 1800 in 1849. Danes si Slovenec priključuje v spomin ob tem imenu verjetno prej pojem naroda, slovenskega jezika, nacionalnega ponosa in patosa kot pa samega človeka-poeta in njegovo poezijo, kar pa verjetno potrjuje misel znanega slovenskega komparativista Dušana Pirjevca, da je nacionalni moment zablokiral slovensko literaturo in jo sakraliziral. Dal ji je narodotvorno vrednost, dal ji je 8. Februar.

Kljub temu pa je ta dan pravzaprav posvečen umetnosti, tisti, ki je ta narod obogatila z bitjo, in ga zato po mojem mnenju ne smemo kar tako posplošiti v nek dan ljudske kulture, tradicije, folklorne, ki naj bi - spet se vračam k svojim uvodnim besedam - imele funkcijo ohranjati. Besedna umetnost ali poiesis, kot se glasi njen izvorni grški izraz, pomeni proizvajanje, kar pa se obrača bolj k novemu, svežemu in gre torej vsaj korak naprej od zgolj ohranjanja. Plodnejše bi bilo, da bi bil ta dan resnično posvečen umetnosti in da bi ga praznovali tisti, ki ga resnično čutijo in to v mogoče na prvi pogled skromnejši obliki, a veliko bolj intimno,

mogoče tudi tako, da bi vzeli v roke knjigo, morda Prešerna in ga na tak način vsaj malo prizemljili, nekoliko omilili njegov nacionalni simbol in ga spoznali predvsem kot pesnika-človeka.

Verjetno prav dobro veste, da je bil Prešeren v svojem času bolj malo upoštevan pesnik. Med velikimi romantičnimi pesniki je Prešeren morda edini prihajal

Natečaj Rebula

Takšno je bilo geslo za pobudo, ki sta jo v minulem poletju sprožili Slovenska prosveta iz Trsta in revija Mladika. Obe ustanovi sta povabili mlade v starosti od 14. do 24. leta, naj bi napisali vtise, članek ali recenzijo o romanu "Cesta s cipreso in zvezdo" pisatelja Alojza Rebule. Roman je izšel ob umetnikovi 75-letnici pri založbi Mladika, sopobudnica natečaja, Slovenska prosveta, pa je v minulem letu slavila pol stoletja obstoja in delovanja.

Na natečaj so se odzvali mladi iz Slovenije in zamejstva. Njihove prispevke je pregledala in ocenila komisija, ki so jo sestavljali slavistka Evelina Umek, publicist Saša Martelanc in glavni urednik Mladike ter predsednik Slovenske prosvete Marij Maver.

Komisija je najprej soglasno ugotovila, da so vsi mladi pisci pokazali doživet odnos do romana in njegove tematike. Iz njihovih prispevkov je bilo začititi resnost, živo zanimanje in hvalevredno samostojnost v analizah in presojah. Slog in jezik sta pokazala spoštovanje do uglajenega izražanja, opazna pa je bila tudi težnja po iskanju bistva.

Komisija se je soglasno odločila za naslednji vrstni red nagrajencev:

1. Tihana Šimic iz Maribora
2. David Bandelli iz Gorice
3. Jera Rakovec iz Kranja
4. Maruša Mugerli iz Nove Gorice
5. ex aequo: Jadranka Cergol, Peter Verri in Jasna Kalc iz Trsta

Nagrajenci prejmejo knjige založbe Mladika, po seznamu, kot ga je podrobno navedel razpis natečaja.

iz kmečkega življa, komaj osvobojenega stoletne tlačanske odvisnosti. Prav ta osvobojenost je posameznikom odpirala tedaj možnosti za socialni vzpon in mogoče si je misliti, kako odločilna je bila za Prešernovo življenje ravno ta perspektiva. Ko se je okoli leta 1824 dokončno odločil, da ne bo sledil duhovniškemu klicu, ampak bo proti volji staršev in stricov duhovnikov stopil rajši v pravniški stan, mu je bil pred očmi ravno načrt socialnega dviga. Takrat je še malo pisal, njegova prva objavljena pesem je bila Dekletam in to šele leta

1827. Ukvarjal se je še predvsem z mislijo ali ima kot mlad, neizkušen študent sploh ustrezne lastnosti za vzpon v meščanskem svetu, ki je od posameznika zahteval neke točno določene moralne, življenjske in socialne navade, katerih pa Prešeren v svojem življenju nikakor ni izpolnil. Odločilna zanj je bila zlasti njegova erotika, pa tudi siceršnje življenjske navade, nagnjenja in interesi, povezani med drugim tudi s pesnjenjem, kateremu se je proti tridesetim letom začel resneje posvečati, ne pa še z zavestjo, da bo to postala njegova poglobljena življenjska skrb. Ko so kasneje njegovi življenjski načrti propadli, predvsem zaradi večkrat zavrnjene prošnje o samostojni advokaturi, je v ospredje stopil njegov pesniški poklic, in sicer kot tisti medij, ki naj bi mu zagotovil položaj in mesto v tedanji družbi. Ta pa je bila vse prej kot dorasla taki izrazito avtonomni umetnosti in če je sploh cenila kako poezijo, je potem cenila bolj literaturo miroljubnih poljedelcev, kot jo je imenoval Kopitar, Prešernov in Čopov nasprotnik. Potrebno je torej poudariti dejstvo, da je bila Prešernova poezija za časa njegovega življenja bolj malo poznana, saj so tudi *Kranjsko Čebelico*, revijo, ki sta jo urejala skupaj s Čopom, prebirali le redki izobraženci, in da je tudi zaradi tega Prešeren dolgo kljuboval preden je objavil svoje pesmi, saj je to storil šele leta 1847. Le malo njegovih žensk je vedelo za njegovo pesniško ustvarjanje in šele dve leti pred smrtjo je postal popularnejši v javnosti, ko je nekaj njegovih pesmi objavil v svojem časopisu *Kmetijske in rokodelske novice* eden izmed prvih slovenskih politikov Janez Bleiweis.

S takim, sicer skopim orisom njegove življenjske črte bi se mogoče malokdo od vas navdušil nad njim, a glejte, ravno ta biografija, skupaj z mnogimi dejstvi, ki mi jih sedaj ni uspelo omeniti, še posebno pa prijateljevanje z Matijo Čopom, izobražencem razgledanim po celotni evropski literaturi, ki je Prešernovo poezijo formalno oplemenitil z mnogimi novimi pesniškimi oblikami, je na začetku 19. stoletja rodila pesnika nadnaravnih zmožnosti in svetovnega pomena. Naj to tezo okrepim z enim izmed zanimivejših odkritij v prešernoslovju, in sicer to, da je Prešeren obliko sonetnega venca sicer prevzel od Sienske šole, a jo je on prvi tematsko dvignil od ravni družabne igre na raven visoke erotične poezije. Proti koncu 19. stoletja so Prešernove poezije prevedli v ruščino, tako da so se ruski pesniki navdušili nad njegovim sonetnim vencem in sami začeli pisati v taki pesniški obliki, ki se je nato, ravno s Prešernom, razširila po celem literarnem svetu.

S tem zaključujem svoj sicer pluralen in mogoče preobširen poseg. Organizatorji nocojšnjega večera so me povabili predvsem kot študentko primerjalne književnosti in pravzaprav je res ravno moj študij in ukvarjanje z literaturo je rodilo teh nekaj razkropljenih misli, ki so nastale nalašč brez poante, brez želje in potrebe po moraliziranju. Mene literatura zanima, vse drugo pa ... sodi naj Kopitar.

STANIČEVA SLOVENIJA V ITALIJANŠČINI

V dvorani pokrajinskega sveta v Gorici sta Goriška Mohorjeva družba in tržaška založba Lint 7. februarja predstavili italijanski prevod knjige Staneta Staniča *Slovenija*. Razkošna knjiga z več kot 250 barvnimi fotografijami in avtorjevimi teksti je že izšla v slovenščini, angleščini, nemščini in hrvaščini. Ta prevod sta oskrbela Fedra Paclich in Ravel Kodrič. O delu so spregovorili tajnik GMD Marko Tavčar, ravnatelj Linta Valerio Fian-dra, senator Mitja Volčič, podpredsednik goriške pokrajinske uprave Vittorio Brancati in avtor, dolgoletni časnikar in član prve slovenske demokratične vlade.

UMRL VELIMIR DJERASIMOVIĆ

Na srbskopravoslavnem pokopališču v Trstu so 4. februarja pokopali nekdanjega predsednika srbske pravoslavne občine Velimira Djerasimovića. Rodil se je leta 1906 v Šumadiji in prišel v Trst leta 1927 kot učitelj srbskopravoslavne zasebne šole. Stavil je dva učbenika srbsčine za Italijane in zgodovino srbske skupnosti v Trstu. Občini je predsedoval v letih 1947-48 in 1982-91.

UMRL CIRIL TERPIN

Na svojem domu v Števerjanu je 17. februarja nenadno umrl podjetnik in javni delavec Ciril Terpin. Imel je 67 let. Z bratoma je ustanovil uspešno podjetje za kmetijske stroje in opremo, vedno pa je svoj čas posvečal tudi skrbi za skupno dobro. Dolgo je bil svetovalec, odbornik in podžupan v števerjanski občini, kjer je zastopal Kmečko-delavsko zvezo, ki se je pozneje preimenovala v sekcijo Slovenske skupnosti. V slovenski stranki je imel tudi druge zadolžitve, zato mu je na VII. kongresu leta 1992 podelila svoje odličje. Rajni Ciril Terpin je bil dejaven tudi v domačem društvu Sedej, do konca pa je bil zvest cerkveni in posvetni pevec. Njegov pogreb je pokazal, kako je bil priljubljen. Poleg številnih domačih govornikov je spregovoril tudi podpredsednik slovenske vlade Marjan Podobnik.

Prof. Jože Pirjevec in avtor knjige "Tretji Rim" ambasador Anton Rupnik.

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev v februarju

Februar je bil gotovo kulturno najbogatejši mesec, saj so se v tem času zvrstile Prešernove proslave kot na tekočem traku. Prvi ponedeljek v mesecu, to je 7. februarja, je v Peterlinovi dvorani prikazala svoje diapozitive o velikem rdečem otoku Madagaskarju prof. Sonja Gregori. Naslednji ponedeljek je bila v Društvu slovenskih izobražencev tradicionalna Prešernova proslava, združena z nekaterimi nagradami, o čemer poročamo posebej. V ponedeljek, 21. februarja, pa sta v društvu nastopila tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Franc Wedenig in urednik Našega tednika Janko Kulmesch. Predavala sta o pojavu Haider in o težavah koroških Slovencev. Zadnji ponedeljek v februarju pa je prof. Jože Pirjevec predstavil zanimivo knjigo ambasadorja Antona Rupnika "Tretji Rim. Rusija nekoč in danes".

Janko Kulmesch in Franc Wedenig o Haiderju v Društvu slovenskih izobražencev.

Dan slovenske kulture pri nas

Prof. Pavle Merkù in režiser Igor Cvetko med izvajalci na odru Kulturnega doma v Trstu.

Osrednji, skupni proslavi dneva slovenske kulture v zamejstvu so pridile Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta 6. februarja v Trstu, dva dni kasneje pa v Gorici. Oblikovani sta bili kot sprehod skozi ljudsko glasbo ob slovenski zahodni meji po zamisli in z razlago prof. Pavleta Merkùja. Proslavo z naslovom "Z gorice na oder" je režiral Igor Cvetko, nastopale pa so ljubiteljske skupine iz tržaške, goriške in videmske pokrajine.

V Špetru je bila proslava dneva slovenske kulture 11. februarja, ko so predstavili slikanico Škratovo delo in odprli antološko razstavo Pavla Petričiča.

Na proslavi, ki jo je društvo Tržič priredilo 14. februarja v Tržiču, je bila slavnostna govornica prof. Vera Tutabana.

DR. KAZIMIR HUMAR 85-LETNIK

Goriški duhovnik, prelat dr. Kazimir Humar je 28. februarja praznoval 85-letnico. Jubilant, ki ima izredne zasluge za povojni razvoj časnikarstva, verskega, prosvetnega in kulturnega dela med Slovenci na Goriškem in sploh v zamejstvu, je še vedno delaven.

QUALESTORIA: SLOVENSKO ZGODOVINOPISJE

Z dokajšnjo zamudo je izšla prva lanska številka revije Deželnega zavoda za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlanij-Juljski krajini v Trstu Qualestoria. V celoti je posvečena slovenskemu zgodovinoписju 90 let. Uvodno študijo je napisala tržaška predavateljica na ljubljanski univerzi Marta Verginella, sledijo predvodi šestih esejev in štirih zapisov slovenskih zgodovinarjev.

REVIJA KOMEDIJ

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici se je z nastopom gledališke skupine iz Štandreža 10. februarja začela revija komedij v izvedbi ljubiteljskih skupin Iskriivi smeh na ustih vseh.

Ob tej priložnosti je Zveza slovenske katoliške prosvete izročila priznanja natečaja Mladi oder, ki ga prireja s tržaško Slovensko prosveto, sodelujočim goriškim skupinam. Počastili so tudi Majdo Zavadlav Paulin in Boža Tabaja za prejeti Severjevi nagradi.

Revija, na kateri je letos gostovala tudi narečna skupina iz Chioggie, od koder je novi goriški nadškof, se je končala 6. marca z nastopom pevca in igralca iz Nove Gorice Iztoka Mlarkarja.

YLENIA ZOBEC OSVOJILA II. MESTO NA DRŽAVNEM FESTIVALU LEONCINO D'ORO V BENETKAH

V okviru beneškega pusta 2000 ob pokroviteljstvu dežele Veneto, občine Benetke in konzorcija beneškega pusta se je v predpustnem in pustnem času odvijal festival LEONE D'ORO, ki je zaenkrat bolj poznan v kinematografiji.

Festival, ki je bil odlično organiziran, je bil razdeljen v šest kategorij od lahke glasbe do liričnega petja.

V kategoriji izvajalcev do 15. leta starosti je 13-letna Ylenia zasedla drugo mesto.

Potek festivala je bil vse prej kot lahek. Za sprejem na to manifestacijo je bila obvezna avdicija, ki jo je Ylenia opravila v Benetkah 5. februarja. Ob tej priliki je zapela tudi slovensko pesem Boginja, ki je komisiji zelo ugajala.

Skupno je bilo po vsej Italiji opravljenih 1.500 avdicij in sprejetih v polfinale nekaj čez 100 izvajalcev. Polfinale se je odvijal od 27. februarja do 5. marca na Lidu. Finale pa v ponedeljek, 6. marca na trgu S. Marka v Benetkah. Na izredno lepem odru in ob številni množici je Ylenia zapela zgodaj popoldne. Ker so bili vsi izvajalci izredno pripravljeni, si je organizator vzel nekaj dni za proglasitev zmagovalcev. Nastop na trgu sv. Marka je nekaj edinstvenega, nanj pa je morala Ylenia čakati za odrom dobre tri ure. V četrtek, 9. marca je prišlo sporočilo, da je Ylenia uvrščena med prvih pet in da se mora udeležiti nagrajevanja, ki je potekalo v živo v petek na privatni televiziji v Padovi. Lahko rečemo, da je drugo mesto na državnem festivalu težko ponovljiv uspeh, saj je v Italiji število pevcev skoraj enako številu prebivalcev. Za nagrado je Ylenia prejela lep relief beneškega leva - dar deželnega sveta Veneta.

NOVA KNJIŽNICA V NOVI GORICI

Predsednik slovenske vlade Drnovšek je 9. februarja odprl novo stavbo Knjižnice Franceta Bevka v Novi Gorici. Spregovorila sta župan Črtomir Špacapan in kulturni minister Jožef Školč.

UMRL AKADEMIK ALEKSANDER BAJT

Dne 24. februarja je v Ljubljani umrl akademik prof. Aleksander Bajt. Hudi boleznii je dolgo kljuboval in uspešno izpeljal zadnji načrt, obsežno knjigo Bermanov dosje, ki pomeni temeljito odklonitev komunističnega revolucionarnega nasilja in zavrnitev komunistične prakse v Sloveniji.

Rodil se je 27. februarja 1921 v Ljubljani. Diplomiral je na pravni fakulteti leta 1943, doktoriral pa leta 1953 iz gospodarskih ved. Izpopolnjeval se je v Turinu, Cambridgeju in ZDA. Po službah v podjetjih in državni upravi je prišel na pravno fakulteto v Ljubljani, kjer je predaval več predmetov in bil tudi dekan, zaslovel pa je kot ustanovitelj in predstojnik "Bajtovega" ekonomskega inštituta pravne fakultete. Objavil je kakih 50 samostojnih del in 300 razprav ter člankov.

UMRLA S. CIRILA DUGULIN

Rodila se je kot Zora Dugulin 6. februarja 1908 v Svetem na Krasu in 63 let služila Bogu in bližnjemu kot šolska sestra Cirila. Službovala je v Tomaju, Žabnicah, Beli peči in Gorici.

UMRL DEKAN STANISLAV URŠIČ

Dne 23. februarja je, star 54 let, nenadno umrl župnik v Kredu in Borjani ter dekan kobariške dekanije Stanislav Uršič. Rodil se je v Drežniških Ravnah 11. februarja 1946 in bil posvečen leta 1972 v Idriji. Bil je kaplan v Dornberku in Solkanu, nato 25 let župnik v omenjenih krajih.

GORIŠKI MATURANTI

Prof. Aldo Rupel je pri Slovenskem raziskovalnem inštitutu objavil raziskavo o maturantih slovenskih šol v Gorici v letih 1945-95.

KARDINAL AMBROŽIČ 70-LETNIK, ŠKOF PEVEC 75-LETNIK

Kanadsko-slovenski kardinal, torontski nadškof msgr. Alojzij Ambrožič je 27. januarja praznoval 70-letnico. Dne 4. julija pa bo praznoval 45-letnico mašniškega posvečenja.

Ameriško-slovenski pomožni škof v Clevelandu Edvard Pevec pa bo 16. aprila praznoval 75-letnico, 29. aprila pa že zlato mašo.

TRINKOV KOLEDAR 2000

V Čedadu so 3. marca predstavili bogat Trinkov koledar za leto 2000, ki obsega 250 strani in so ga uredili Živa Gruden, Jole Namor, Lucija Trugnach in Marino Vertovec. Izdalo in založilo ga je Kulturno društvo Ivan Trinko iz Čedadu.

PUSTNE PRIREDITVE

33. kraški pust je 4. marca pritegnil na Opčine deset vozov in devet skupin pustnih šem. Prvo mesto sta si zagotovila voz iz Medje vasi in Štivanja, med skupinami pa Boljunc.

Na sprevedu v Gorici so prva tri mesta zasedli slovenski vozovi. Najboljšega je pripravilo Kulturno društvo Sabotin iz Štmavra.

Dne 5. marca pa je bil 3. pustni spreved v Sovodnjah. Prvo mesto so zasedli Števerjanci.

UMRLA IGRALKA MILA KAČIČ

Dne 3. marca je umrla igralka in pesnica Mila Kačič. Imela je 87 let, saj se je rodila 5. oktobra 1912 v Sneberjah pri Ljubljani. Pred vojno je bila članica zbora ljubljanske Opere, od leta 1945 do upokojitve leta 1970 pa igralka v ljubljanski Drami. Nastopala je tudi na televiziji in v filmih. Kot pesnica intimne, čustvene lirike je prvo zbirko izdala leta 1951.

SLOVENC V AVSTRIJI

Kot 32. številka revije Geographica Slovenica je izšla študija direktorja Inštituta za geografijo v Ljubljani dr. Jerneja Zupančiča Slovenci v Avstriji. Avtor je med drugim uporabil gradivo iz 500 anket in več kot 100 intervjujev.

Petindvajseta podelitev priznanj Mladi oder

Na osrednji Prešernovi proslavi Slovenske prosvete v Trstu so v ponedeljek, 14. februarja, podelili priznanja Mladi oder za leto 1999. Podelili so jih za Tržaško in so jih prejeli: Osnovna šola Fran Saleški Finžgar, Srednja šola Fran Erjavec, Osnovna šola Alojz Gradnik, Srednja šola Srečko Kosovel, Igralska skupina Tamara Petaros, Slovenski oder, Dramska skupina kulturnega društva Igo Gruden, Igralska družina kulturnega društva Cerovlje Mavhinje in Amaterski oder Jaka Štoka. Na Goriškem so priznanja podelili 11. februarja v Centru Lojzeta Bratuža. Prejeli pa so jih: Mladinska igralska skupina F. B. Sedej, mladi igralci Odra 90, štmavrsko društvo Sabotin, mladi iz Doberdoba, Osnovna šola Ivan Gradnik, Osnovna šola Abram, Osnovna šola Erjavec, mladina društva Rupa-Peč, Dramska družina prosvetnega društva Štandrež in skupina Oder 90.

Člani igralske družine Slovenski oder sprejemajo priznanje Mladi oder 99.

Na Prešernovi proslavi v Finžgarjevem domu na Opčinah so se s prisrčnimi besedami spomnili osemdesetletnice gospe Gabrijele Beličič (zgoraj ob zboru Vesela pomlad). Recital o Prešernovem življenju in delu so pod vodstvom Lučke Susič izvedli člani igralске skupine Tamara Petaros (spodaj). Priložnostni govor je imel Franc Pohajač. Glasbene točke pa sta izvajala še Martina Feri in Pavel Bembi.

UMRL SKLADATELJ SLAVKO MIHELČIČ

V 88. letu je umrl skladatelj, zborovodja in glasbeni pedagog Slavko Mihelčič. Rodil se je 19. aprila 1912 v Metliki in diplomiral iz solopetja in kompozicije v Ljubljani. Njegov opus obsega komorna in orkestralna dela, znani pa so zlasti njegovi samospevi.

WALTRITSCHEVI OGLASI

Kmečka banka je 11. februarja predstavila v Kulturnem domu v Gorici novo knjigo časnikarja in zgodovinarja Marka Waltritscha Oglasi - Inserzioni @ Goriška matica. Gre za predstavitev reklamnih oglasov goriških trgovcev v koledarjih Goriške matice v letih 1920-40.

100-LETNICA ROJSTVA ZORKA JELINČIČA

Ob 100-letnici rojstva narodnega in kulturnega delavca, tigrovca in političnega preganjanca Zorka Jelinčiča je bil 9. marca v Gregorčičevi dvorani v Trstu spominski večer, ki ga je priredilo Slovensko planinsko društvo Trst, pri katerem je bil svojčas vodilna osebnost.

O Jelinčiču so spregovorili Sonja Mašera, Tone Wraber in Žarko Rovšek. Večer je uvedla Marinka Pertot.

Jelinčiču bodo v Novi Gorici odkrili doprnski kip in mu posvetili ulico, česar ni bilo mogoče doseči pod prejšnjim režimom. Maja bo znanstveni posvet o njegovem življenju in delu, gradivo pa bo izšlo v posebnem zborniku.

31. PRIMORSKA POJE

Prijubljena pevska revija, ki jo prirejajo Zveza pevskih zborov Primorske, Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta, se je začela 10. marca v Knežaku. Prvi zamejski koncert pa je bil 12. marca v Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu. Nagovor je imela Evelina Umek.

Vseh koncertov na obeh straneh meje bo letos 27. Ob lanski 30-letnici prireditve je zdaj tudi izšel poseben zbornik.

UMRL PAVEL BUDIN

Po hudi bolezni je, star 47 let, umrl javni in kulturni delavec iz Mirna pri Gorici Pavel Budin. Pogreb je bil 6. marca. Po poklicu je bil sodnik, nazadnje predsednik okrožnega sodišča v Novi Gorici. Že zgodaj pa se je posvetil tudi raziskovanju domače kulturne zgodovine in pisanju o njej, cerkvenemu in zlasti zborovskemu delu. Močno je bil navezan na zamejstvo, saj je bil tudi član zbora Mirko Filej v Gorici. Pred enajstimi leti je dal pobudo za župnijski list Dom in rod.

KNJIGA O DACHAUU

Hardvik Pirnovar je napisal knjigo o taborišču Dachau. Predstavili so jo 17. februarja v Muzeju novejše zgodovine v Celju sam avtor, obsojenec na dachauskih procesih in avtor risb iz Dachaua Vlasto Kopač ter predsednik Skupnosti internirancev Dachaua Slovenije Risto Gajšek.

ANDRIJAN LAH O POTOPISIH

Založba Rokus je v Ljubljani objavila prvi sistematični pregled slovenskih potopisnih knjig in njihovih avtorjev. Gre za delo Andrijana Laha Vse strani neba. Avtor je predstavil 152 potopiscev in 179 potopisov - od misionarja in raziskovalca Ignacija Kobleharja do današnjih dni. Omejil se je na v slovenščini knjižno izdana dela slovenskih avtorjev in izključil vso planinsko literaturo, ki ima posebne značilnosti.

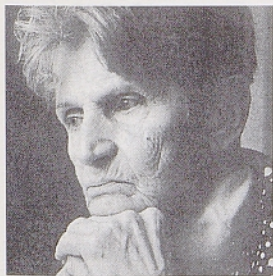
SONCE IHS

S tem naslovom in podnaslovom Poezija slovenskih jezuitov je lani izšla v Dravljah v Ljubljani antologija poezij več kot 20 slovenskih jezuitov, ki jo je uredila Marija Stanonik, vsebuje pa tudi posamezne predstavitve, ki so jih prispevali različni avtorji. Med najbolj znane jezuite-pesnike spadajo seveda Karel Vladimír Truhlar, Vladimír Kos, Jože Cukale in Lojze Bratina, najdemo pa tudi Franca Cerarja, Jožeta Kokaljja, Marka Rupnika in druge ustvarjalce.

DRŽAVNA KARTA SLOVENIJE

V Ljubljani so dovršili pomemben podvig kartografov, geodetov, geografov, jezikoslovcev, oblikovalcev in strokovnih ustanov, ki se je začel leta 1993. Izšli so še zadnji izmed 198 listov državne topografske karte v merilu 1:25.000.

UMRLA PISATELJICA NADA KRAIGHER

V Ljubljani so 3. marca pokopali pisateljico Nado Kraigher. Rodila se je 29. januarja 1911 v Trstu, šolala pa v Trstu, Mariboru in od 1925 dalje v Ljubljani. Bila je v partizanih, doštudirala pravo in ekonomijo ter opravljala več služb. Objavljati je začela pozno, njen najbolj znani roman pa je Terminus iz leta 1973. Živela je tudi v Šri Lanki in Indiji ter o tem pisala. Veliko je ustvarjala za otroke in pa prevajala, predvsem iz ruščine.

Stu ledi v Rimu

Tržaška ženska pevska skupina Stu ledi, ki jo vodi Savica Malalan, je ob koncu februarja in začetku marca nastopila s prikazom slovenskega, a tudi italijanskega, furlanskega in istrskega ljudskega izročila iz Furlanije-Julijske krajine na mednarodnem pevskem temovanju Orlando di Lasso, ki so ga ob svetem letu priredili v Rimu. Dobila je srebrno odličje.

Ženska pevska skupina Stu ledi med nastopom na osrednji Prešernovi proslavi v Kulturnem domu v Trstu.

DUHOVNE VAJE TONETA STRESA

Marijina kongregacija bogoslovcev in duhovnikov je lani objavila v Ljubljani knjigo lazarista prof. Antona Stresa Sodelavci pri vašem veselju, Premišljevanja za duhovne vaje duhovnikov. Ker pa so vsi verni soudeleženi v Kristusovem duhovništvu, je zelo primerna tudi za zahtevnejše laike. Uvodno besedo je napisal ljubljanski nadškof dr. Franc Rode.

ESEJI PROF. MILANA KOMARJA

V izboru Zorka Simčiča in Matije Ogrina je v zbirki Sidro (nekoč Tretji dan) pri Družini v Ljubljani izšla knjiga krajših esejev slovenskega filozofa prof. Milana Komarja iz Buenos Airesa Razmišljanja ob razgovorih. Doslej so bili raztreseni večinoma v Meddobju in Svobodni Sloveniji.

Že lani je Študentska založba v Ljubljani ponatisnila v svoji zbirki Claritas Komarjevo knjigo Pot iz mrtvila, ki je izšla leta 1965 pri Slovenski kulturni akciji v Argentini in jo je bil avtor posvetil "živim in mrtvim goriškim prijateljem".

35 LET SLOVENSKE "RADIJSKE MAŠE"

V rojanski cerkvi v Trstu so se 5. marca spomnili 35-letnice radijskega prenosa maše v slovenščini, kar so omogočili sklepi II. vatikanskega koncila. Zahvalno mašo je daroval tržaški škof msgr. Ravignani. Somaševal je msgr. Stanko Zorko, peli pa rojanski cerkveni pevci pod vodstvom prof. Humberta Mamola, ki z duhovnikom in rojanskimi verniki nedeljo za nedeljo ob 9. uri sooblikujejo mašo, ki jo predvaja Radio Trst A.

Stanko Zorko skrbi za radijsko mašo od začetka prenosov pred 35 leti.

POSL. CAVERI NA GORIŠKEM

Valdostanski poslanec in podtajnik pri predsedstvu italijanske vlade Lucien Caveri je 9. marca na vabilo Slovenske skupnosti obiskal Goriško. V Števerjanu se je

na predlog župana Hadrijana Corsija srečal s krajevnimi upravitelji goriške pokrajine in Benečije (župani iz Tržaške se niso odzvali), obiskal je goriški uredništvi Primorskega dnevnika in Novega glasa, zvečer pa imel javni nastop o prizadevanjih za zaščitni zakon v veliki dvorani Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici.

SLOVENSKI ŠTUDENTI IN UNIVERZA 1941-1945

To je naslov več kot 460 strani debelega fotografskega zbornika, ki sta ga konec lanskega leta izdala ljubljanska univerza in borčevska organizacija. Predgovora sta napisala rektor Jože Mencinger in Janez Stanovnik.

KONCERTNA POBUDA ROJAN razpisuje natečaj za izvorno še neobjavljeno komorno skladbo za katerikoli instrument ali glas (s slovenskim besedilom). Natečaj je namenjen mladim (do 35 let) slovenskim zamejskim glasbenikom-skladateljem. Dela je treba posredovati do 30. septembra 2000 v DVOJNIKU in z GESLOM na naslednji naslov: Koncertna pobuda Rojan, Ul. Cordaroli 29, 34135 Trst. V zapečateni ovojnici je treba priložiti IME in PRIIMEK, NASLOV in GESLO. 1. nagrada znaša 500.000 lir, 2. nagrada 300.000 lir in 3. nagrada 150.000 lir.

SLOVENŠČINA V VIDEMSKEM TEDNIKU

V tedniku videmske nadškofije Vita Cattolica, katerega glavni urednik je mladi beneški časnikar Ezio Gognach, so s 5. februarjem uvedli mesečno stran v slovenskem knjižnem jeziku ali narečju.

Osrednja Prešernova proslava v Peterlinovi dvorani

Kot vsako leto so ob slovenskem kulturnem prazniku pripravili v Peterlinovi dvorani prireditev, povezano z zamejsko kulturno ustvarjalnostjo. Prireditev so pripravili Slovenska prosveta, Društvo slovenskih izobražencev in revija Mladika. Priložnostni govor ob kulturnem prazniku je imela pisateljica in urednica Evelina Umek, glasbene točke je izvajal trio Raffaella Petronio, Beatrice Zonta in Franco Muscau, za recitacije pa je poskrbel Slovenski oder. Na kulturnem večeru so podelili priznanja Mladi oder amaterskim gledališkim skupinam, razglasili so izid literarnega natečaja Mladike in natečaja, ki sta ga Slovenska prosveta in revija Mladika razpisali ob 50-letnici Slovenske prosvete in 75-letnici pisatelja Alojza Rebule.

Pogled v polno Peterlinovo dvorano med izvajanjem violinistke Raffaella Petronio in pianistke Beatrice Zonta.

ZOISOVA PISMA CASANOVI

Pod naslovom Zoisovi rokopisi je Jože Faganel pri Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede izdal prvi zvezek podatkov o še neobjavljenem rokopisnem gradivu humanista, vsestranskega kulturnika in mecena barona Žige Zoisa (1747-1819), ki ga hrani Narodni muzej v Ljubljani. Gre za 990 gesel. Delček Zoisove korespondence je že pred vojno izdal France Kidrič, gradiva v različnih arhivih in muzejih pa je še ogromno. Literarna revija v Rimu je na primer nedavno objavila sedem še nepoznanih Zoisovih pisem Casanovi.

UMRL ARMIDO UKMAR

Dne 9. februarja je umrl kriški anti-fašistični borec Armido Ukmar. Rodil se je leta 1911 in se zaposlil kot kamnosek. Pri 16 letih je stopil med komunistično mladino, čemur so sledile aretacije, konfinacije, vpoklic pod orožje v

Afriko. Leta 1943 je bil med ustanovitelji 1. prekomorske brigade v južni Italiji. Boril se je v Dalmaciji in se vrnil domov avgusta 1945. Kar 30 let je bil predsednik Zveze vojnih invalidov NOV v Trstu. Bil je eden izmed treh zadnjih nosilcev Spomenice 41 v Trstu.

SKUPNOST DRUŽIN SONČNICA

Dne 18. januarja je bil v Gorici 1. občni zbor Skupnosti družin Sončnica, ki je bila formalno ustanovljena lani kot organizirana oblika povezovanja in medsebojne pomoči mladih družin. Predsednica je Mirjam Bratina.

UMRL STANKO RAVINŠEK

V Belgiji je 19. januarja umrl so-ustanovitelj in dolgoletni predsednik Slovenskega katoliškega kulturnega in pevskega društva Slomšek v Masmechelmu Stanko Ravinšek. Rodil se je 3. maja 1929 v Šmarčni ob Savi.

Lev Detela: Emigrant: pregnanec med dvema svetovoma 1960-1999

Pred kratkim je izšel pri Novi reviji v Ljubljani roman Leva Detele EMIGRANT in s podnaslovom Pregnanec med dvema svetovoma 1960-1999. Zajema torej štiri-deset let pisateljevega življenja v tujini, življenja, ki si ga je sam izbral, ker ni mogel več prenašati utesnjenih razmer v domovini. Z dekletom Mileno Merlak je pobegnil na Dunaj s tem, da se je enostavno usedel na vlak in se odpeljal proti Dunaju. Bil je razdvojen in negotov, kakor je zapisal v tem avtobiografskem romanu Emigrant:

“Osmega avgusta 1960 se z Mileno Merlak na vlaku prebija čez Semmering skozi poletni dež in meglo v popolno negotovost. Medtem ko nekdanji svet ugaša v predvečernem somraku, v zmešnjavi stanj in čustvovanj, upam, da bo brzovlak iz Ljubljane Dunaj zgrešil in bo življenje teklo naprej kot prej, sredi prisil nedonošene družbene danosti, a vendarle sredi nekakšne ustaljene varnosti, ki pa je zaradi svoje običajnosti in oportunitizma do vsenavočnih družbenih krivic že postajala nevarna.”

Na Dunaju so ju za mesec dni zaprli, vsakega posebej, in ju zasliševali, kaj sta in kaj hočeta. Bali so se, da sta vohuna. Potem je posredoval sorodnik pri višjem avstrijskem uradniku in takoj so ju izpustili in jima dali dovoljenje za bivanje v Avstriji brez omejitve. Bila sta prosta, vendar brez sredstev za življenje. Detela je že v Ljubljani veliko pisal, krajše črtice in literarne eseje, in tudi na Dunaju je nadaljeval s tem delom, le da se mu je svet razširil, ker je takoj navezal stike z zamejstvom - Trst, Gorica, Celovec -, z izseljenci po svetu in z nemškimi kulturnimi delavci.

Že leta 1964 je izdal v Trstu svojo prvo knjigo **Blodnjak**. - Sedem pripovedi. In potem so sledile leto za leto: **Junaštvo slamnatega Krpana** - lirična groteska. Trst 1965. **Atentat**. Proza in pesmi, 1966. **Izkušnje z nevihtami**. Kratka proza. London 1967. V Londonu so izšle še knjige: **Sladkor in bič**. Pesmi, 1969. **Črni mož**. Grozljiva zgodba v verzih, 1969. **Metalelement**. Pesmi, 1970. **Kraljev kip**. Zgodovinski roman, 1970. S knjigo **Legende o vrhovodcih in mesečnikih**, zbirko izvirne slovenske poezije, Canberra 1973, je prodril v Avstralijo, kjer se je povezal s primorskim izseljencem Humbertom Pribcem. Leta 1974 se je oglasil v Celovcu s knjigo **Marijin mojster** in s podnaslovom Sporočilo o slikarju iz starih časov. V Tinjah na Koroškem je leto pozneje izdal **Duhovni ogenj naj večno gori**. Trideset duhovnih razmišljanj. **Legende o očetu**, v nemščini, Eisenstadt 1976. **Kraljev kip** - Zgodovinski roman iz sodobnosti. Avtorjeva nemška priredba skupaj s Hilde Bergner, Dunaj 1977. Za koroške razmere je pripravil znanstveno knjigo **Povojni slovenski koroški pesniki in pisatelji**. Obrazi sodobne koroške književnosti v slovenskem jeziku. Esejistično razmišljanje o slovenski povojni literaturi v Avstriji, Celovec 1977.

In tako bi lahko še naprej naštevati do tridesete knjige, kolikor jih je napisal pred današnjo. 31 knjig pesmi, proze in esejev je brez dvoma ogromen uspeh, če pomislimo, da ni samo leposlovno ustvarjal, ampak je moral skrbeti tudi za družino, ki se mu je s tremi sinovi precej pomnožila. Imel pa je tudi težave in skrbi z ženo, ki je bila hudo bolna. Otroci so morali obiskovati nemške šole, zato jih je moral naučiti nemščine in jih spremljati skozi šolska leta.

Ker je bil sam zdrav, delaven in podjeten, je vse težave sproti premagal in pogumno korakal naprej. Da je vsestransko nadarjen, iznajdljiv in neustrašen, je pokazal z delom, saj se ni ustrašil nobene težave, tudi ne nevarnosti, o katerih so ga opozarjali prijatelji, da mu grozijo iz Jugoslavije, ko se je boril za preganjanega Kocbeka. Vedel je, da se ne more skriti ne na Dunaju, ne kjerkoli, zato je mirno hodil po svojih potih.

Januarja 1966 dobi prvi obrok ameriške literarne študentske stipendije, ki so mu jo podelili za pet let in ki mu omogoči drugačno življenje. Takoj se preselijo v hišo z vrtom v trgu Gumpoldskirchen južno od Dunaja.

Pozneje se nagrade in priznanja množijo, zlasti ko piše v nemščini. O tem poroča sam takole: “Pri natečaju literarne revije Das Pult dobim leta 1976 za nemško napisano prozo *Legenden um den Vater* glavno nagrado.” In nadaljuje: “Legende o očetu me na hitro popeljejo v ospredje aktualnega avstrijskega trenutka. Knjigo nagradi ministrstvo za pouk in umetnost na Dunaju. Na dunajski univerzi mi podelijo v navzočnosti državnega predsednika dr. Kirschlägerja vzpodbudno nagrado Theodorja Körnerja, skoraj istočasno pa mi sporočijo, da sem prejel enoletno državno stipendijo za književnost.”

L. 1969 je dobil tržaško literarno nagrado Vstajenje za 7 knjig pesmi in proze, leta 1978 eno od denarnih priznanj dunajskega umetnostnega sklada (Wiener Kunstfonds), nagrade in priznanja pa dobiva tudi drugod, saj piše v vse glavne nemške dnevnike, kot edini pa tudi v vse slovenske zamejske in zdomske časopise. Poroča o političnih in kulturnih razmerah v Sloveniji in zamejstvu in v tujini, v Nemčiji, Avstriji in drugod.

Detela je v svojem delovanju in pisanju kulturno in politično nadarjen in razgledan, da more nastopati kjerkoli, tudi je pogumen, da se ne ustraši groženj. Avstrija mu je leta 1971 podelila avstrijsko državljanstvo, čeprav že brez njega v Avstriji ni imel nobenih težav.

Končno je po 30. letih odšel domov v Slovenijo. Povratek je bil žalosten, ker je šel na materin pogreb: zadelo jo je kap in je umrla 3. aprila 1990. Vrnil se je v Avstrijo “z vero v človeka, oziroma z upanjem v boljši razplet stvari”. S temi besedami se zaključuje knjiga Emigrant, ki spada med najboljša Detelova literarna dela. Knjiga je bogato ilustrirana s fotografijami.

Alojz Rebula: Jutranjice za Slovenijo

Roman ob deseti obletnici slovenske državne osamosvojitve

Pri Celjski Mohorjevi družbi je za leto 2000 izšel nov roman tržaškega pisatelja Alojza Rebule, ki ga je v naslovu in podnaslovu posvetil slovenski državi, in sicer **Jutranjice za Slovenijo** in s podnaslovom: **Roman ob deseti obletnici slovenske državne osamosvojitve**. Roman piše v prvi osebi Milan Arnik, župnik v Livoriju, visoko nad Savo, od koder vidiš pol Slovenije s Triglavom, Gorjanci in Kumom. Zastopana pa je skoraj cela Slovenija, naj jo obiskuje pisec ali prihajajo ljudje k njemu. O sebi in svoji mladosti pripoveduje zelo malo, zvemo le to, da je bil po novi maši kaplan v revirjih - nekje okrog Trbovelj in Hrastnika - da je dobil deset let zapora, ker je ob birmi opomnil fante, naj ne razgrajajo okrog župnišča, ker je "gospod škof bolan in ima zelo rahlo spanje". Obtožili so ga, da je "organiziral škofove telesne stražarje." Obsodili so ga na deset let zapora in ga poslali "zidat stanovanjske bloke za uslužbenke tajne policije v Ljubljanskem predmestju". Kazen so mu za tretjino skrajšali, ker je zanj posredoval stric komunist in partizan, mati pa je delala v AFŽ.

Po zaporu se je pisec vrnil v revirje, vendar v drugi kraj. Na novem službenem mestu se je imel dobro, čeprav so le redki verniki prihajali v cerkev, saj je imela vas kakih deset hiš, raztresenih po okolici. Bil je župnik in je imel še dve podružnici. Nekaj skrbi mu je povzročal učitelj Leoša, ki je sedel z družino v prvi klopi, zato ga je Ozna že dvajsetkrat poklicala na zaslišanje. Župnik ga je prosil, naj se ne izpostavlja, učitelj pa se ni bal. Med vojno je bil v Dachau, in ko je ponoči molil, ga je slišal poljski duhovnik-zapornik, začela sta se pogovarjati in Poljak je pozneje Leoša duhovno vodil.

Ker župnik Arnik ni delal v nobenem društvu, so ga izvolili za predsednika Čebelarskega društva, čeprav ni imel čebel in jih tudi poznal ni. Po sili razmer se je začel zanimati za čebele, šel je celo v Ljubljano h kanoniku Janezu Janžekoviču, da ga je poučil o njih.

Duhovniki iz dekanata so imeli zborovanje in učitelj Leoša jim je prebral spis o slovenski svetniški učiteljici Cvetani Priol (1922-1973), ki je bila zelo dobra, a so jo napadale razne bolezni in jo spravile v grob. Župniku je spis tako ugajal, da si je izprosil rokopis in ga prepisal med svoje zapiske.

Po cerkvah so kradli, zato je župnik podnevi zaklepal cerkev, ker ga je motilo tudi to, da je hodila po cerkvi s palico v roki stara grofica Notburga in brskala pod prti.

Voditelj gasilcev je prišel k župniku in mu svetoval, da bi naslikali na gasilski dom sv. Florijana, zavetnika gasilcev. Župnik mu je namerno odsvetoval, ker je vedel, da bo oblast to prepovedala. In res ni dovolila slike.

Najbolj se je razveselil obiska strica Riharda, očeta-vega brata, ki je bil komunist, oznovec, zaprt na Golem otoku. Do zdaj nista imela tesnejših stikov, vendar sta se ob obisku zelo zblížala, stric je prepasal v župnišču, drugo

jutro sta šla na izlet in župnik je ugotovil, da je stric v srcu veren. Zato je še bolj molil zanj. Najlaže in najlepše je molil zunaj v naravi, ko je hodil ob robu vasi. Od enega konca do drugega je zmolil ravno en rožni venec.

Pretresla ga je smrt cerkovnika Metoda, ki ga je povozil vlak. Župnik se je spraševal, če ni napravil samomor, ker se je brezupno zaljubil v zapeljivo Nino, pri kateri pa ni našel odziva. Vendar se ni poglobljal v to vprašanje, čeprav je bil cerkovnik.

V župniji so nekateri redki organizirali romanje ali izlet v Medžugorje, obiskali cerkev, grič z velikim križem in hišo najstarejše vidkinje Vicke, "lepe črno laske kakih petnajst let". Sestanek z njo je takole opisal: "Ni se odtegnila nobenemu mojemu vprašanju. Niti tistemu, najdrznejšemu, ali je njo in Jakova Gospa nekega dne res odpeljala za nekaj časa na oni svet.

Pritrdila je.

"In kako je bilo v nebesih?"

"Divno," je bilo vse, kar je znala reči.

No, tukaj že moram biti bolj skeptičen. Vsekakor pa sem odpotoval iz male hercegovske Fatime z občutkom, da je tu vpleteno nevidno... So stvari med nebom in zemljo..."

Pisec je šel še na romanje v Ars k Janezu Vianeyu. Tam je srečal slovenskega begunskega duhovnika, ki se je rešil iz brezna v Kočevskem Rogu. Povedal mu je o pobijanju domobrancev in o svoji rešitvi in odhodu v Argentino. Užalostila pa sta ga dva duhovnika, ki sta zapustila duhovniški poklic, in obema je on pomagal, da sta doštudirala.

Rebulov roman Jutranjice za Slovenijo se po zgradbi močno razlikuje od dosedanjih Rebulovih del, saj ne gre za enotno epsko zgradbo, ki se v romanu razvija in raste, ampak za mozaik dogodkov in krajev, ki jih doživlja župnik Arnik na gorskem Livorju, samotni vasi visoko nad Savo. Njegovi verniki so preprosti kmečki ljudje, ki hodijo ob nedeljah v cerkev, spoštujejo svojega duhovnika, za politiko in kulturo pa se ne zanimajo.

Njihov župnik je življenjski, preživel je sedem let v zaporu, oziroma na prisilnem delu, za politiko se ne zanima, zato ga tudi politika pušča pri miru. Vendar bistro in kritično opazuje življenje in razmere, ne gre pa tako daleč, da bi ga mogli spet odpeljati. Torej roman z vrsto vprašanj in slovenskih problemov, z galerijo kmečkih ljudi, med njimi je nekaj posebnih in s čudovito naravo, ki bujno raste in cvete in spremlja ljudi na njihovih potih.

Janko Ferk: Ai margini del silenzio

Ugledni koroški pesnik in prevajalec Janko Ferk je izdal v Krminu štirijezično pesniško zbirko **Ai margini del silenzio**, slovenskega naslova ni. Pesmi so v slovenščini, italijanščini, nemščini in furlanščini. V italijanščino jih je prevedel Hans Kitzmüller, v furlanščino Alessandro D'Ossualdo, slovenske in nemške pesmi so avtorjeve. Zbirko je uredil Hans Kitzmüller, zajeta pa je iz prejšnjih zbirk, samo nekaj je novih, vseh pa je okrog 30. Tudi prevodi niso enakomerni: vsi so v nemščini, nekaj manj

jih je v italijanščini, še manj v slovenščini in najmanj v furlanščini.

Pesnik se je rodil na Koroškem leta 1958, dovršil pravo na univerzi na Dunaju in stopil v sodno službo v Celovcu, potem na Koroškem, kjer je še zdaj. Leta 1982 se je predstavil z nemškim romanom **Der verurteilte Kläger**, ki ni bil preveden v slovenščino in tudi ni bilo večjega odmeva o njem.

Janko Ferk je doslej izdal naslednje zbirke pesmi in proze: **Hladni ogenj**, 1978; **Samoumevnost nesmisla**, 1979; **Der verurteilte Kläger**, roman, 1982; **Smrt, črni cikel**, pesmi; 1982; **Napisi na zid zemlje**, 1986; **Scritte sui muri**, 4-jezična zbirka, 1987; **Vsebina peščenih ur**, proza, 1989; **Zakopani v pesku časa**, slovenske, angleške, nemške pesmi, 1989; **Am Rand der Stille**, nemške in slovenske pesmi, 1991; **Ai margini del silenzio**, nemške in slovenske pesmi, 1999.

V pesmih ne podaja osebnih pogledov na koroške razmere, ki so zapletene in boleče za slovenske ljudi, ker se ne želi zameriti ne eni ne drugi strani, saj sta obe zelo občutljivi. Hoče biti nevtralen, nepristranski, dvignjen nad stvarnost, saj bi moral odločno in glasno zagovarjati svoje rojake, ki jih vsepovsod zapostavljajo.

Najdaljša pesnitev je **Rekvjem za starega očeta**, ki ima 12 razdelkov ali poglavij. Pesnik stoji ob grobu starega očeta in misli nanj. V zadnjih mesecih življenja je bil priklenjen na bolniško posteljo, potem so ga prepeljali v bolnišnico, kjer ni bil še nikoli. Četrte ure pred ženinim obiskom je odšel. Pokopali so ga na domačem pokopališču, dva dni po pogrebu je padel sneg in ga zaščitil kakor zimsko setev. "Ti si že videl / novo nebo / in novo zemljo... Ti si / na novem / jaz / na starem / ti si / onstran / jaz / tostran / si odgovorim." "Zdaj / že vse razumeš / se mi zdi." "Ko berem / v Zidarjevi 'Solveigini pesmi' / o žametu žalosti, / mislim nate / in tako si pri meni / v moji glavi." "Vrba žalujka / ob tvojem grobu / je večna roža."

Pesem je tragična, globoko občutena, čutimo, kako je bil vnuk navezan na deda. Kakor drugje tudi v tej pesmi ne uporablja ločil in velikih črk.

Ima pa pisatelj tudi kratke in doživete pesmi. Za primer naj služi **Nežnost** v prostem prevodu:

Toliko časa nisem vedel
kako
more biti važna
nežnost
roža
brez trnov
na blazini
in vse
je lahko"

Včasih se prevodi ne ujamejo ali so premalo jasni. Pesem **Sanje** se končuje z besedami: "Včeraj še si mi rekel, da ti ni nikoli po večnosti." Ni jasno, kaj je hotel povedati, enako je v nemškem prevodu, medtem ko je italijanski prevod razumljiv, ker pravi, da na večnost nikoli ne misli.

Tudi v pesmi **Bosna triindevetdeset** ima verza "oko in oko / zob in zob", v italijanščini pravilno piše "occhio per occhio / e dente per dente". Tudi nadaljevanje v slovenščini ni pravilno, ker piše: "ampak vse to še ne bi bilo tako hudo", stati bi moralo "toda vse to..."

Na splošno je zbirka tragična, pesimistična, kar potrjuje tudi pesem **Deževne kaplje**:

"Deževne kaplje / mi trkajo / na čelo... Marmorna misel / sede / na dnu zavesti... Glasilke / kričijo / ker jim dobro de... kaplje / pogašajo / notranjo bolečino... če danes / ne boš trpel / nikoli več ne boš".

Pesnik spretno menjava obliko pesmi, da so bolj razgibane in mnogovrstne, tudi bolj žive.

Pesem **Grenkoba** je napisal 25. aprila 1986 v Krmunu. V njej pravi, da je "grenkoba preteklosti sreča prihodnjih let", saj bosta na dlaneh ustnic iskala "prijazne znake / dveh / ki sta sinoči / videla / kako / napišemo / besedo ljubezen".

S štirijezično zbirko **Ai margini del silenzio** se je Janko Ferk uvrstil med vodilne koroške pesnike.

ocene

knjige

Darinka Dražumerič in dr. Stane Granda: Župnija Šentjernej

V 3.000 izvodih je izšel v veliki obliki in na 526 straneh **Zbornik župnije Šentjernej**. Uredila sta ga Marinka Dažumerič in dr. Stane Granda.

V uvodni besedi so zapisali, zakaj je izšel ta zbornik: "Župnija Šentjernej praznuje letos pomembno obletnico: 8. maja 1249 je na listini o ustanovitvi cistercijskega samostana v Kosta-

njevici med pričami zapisan tudi župnik Bertold pri Sv. Jerneju. To je tudi prva posredna omemba župnije in tudi kraja Šentjernej." Ta zgodovinski zapis je bil povod, da se je župnija odločila izdati zbornik. V njem sta predstavljeni zgodovinska preteklost in sedanost obsežne župnije.

Župnija Šentjernej leži v Beli krajini, v severnem delu območja Krške ravnine, sega pa tudi v Gorjance na južni strani, na severni strani pa v vinorodne gorice Krškega gričevja. Skozi župnijo teče reka Krka, ki izvira na robu Suhe krajine pri vasi Krka. Njena struga je dolga 110 km, široka pa največ 14 m. Teče počasi, ker je njen

padec največ 167 m na 1 km. Ob večjih deževjih in odjugah poplavlja svet na obeh straneh reke, in to večkrat na leto, zato so kmetijske površine močno ogrožene. Poplavlja pa tudi Krkini pritoki.

Podnebje je zmerno celinsko, toda za šentjernejsko področje so odločilni dejavniki Gorjanci, ki pomenijo vremenski prag. Šentjernejska pokrajina je kmetijska in tukaj uspevajo žita, živinoreja in vinogradništvo. Po drugi svetovni vojni se je poljedelstvo mehaniziralo, njegova podlaga je reja gove živine. Oživlja se tudi svinjereja, ki je bila pred vojno zelo razvita, saj so bili v Novem mestu tedenski sejmi,

kamor so vozili oddojke, po katere so prihajali ljudje iz vse Dolenjske in sosednjih krajev. Zdaj so sejmi v Šentjerneju. Obnavljajo tudi konjerejo, saj so včasih gojili konje za vojsko in za konjska tekmovanja.

Župnija Šentjernej ima 6394 prebivalcev, največ jih živi v Šentjerneju, ostali v vaseh in zaselkih, ki jih je 52. Tudi po tem je Šentjernej ena največjih slovenskih župnij in tudi občin. Župnija ima 13 podružnic, pri štirih podružnicah imajo tudi pokopališča s pokopališko vežico. Kartuzijanski samostan Pleterje ima svojo cerkev sv. Trojice in lastno pokopališče.

Dušni pastirji so zelo skrbeli za cerkve in cerkvene stavbe, zlasti za župnijsko. Od ustanovitve ljubljanske škofije 1461 je bil Šentjernej vključen vanjo in dolga stoletja je bil za župnika škofijski kapitel, ki je v Šentjerneju nastavljal vikarje ali namestnike. Leta 1902 je prišel za župnika Anton Lesjak in se takoj lotil temeljite prenove cerkve. Dal jo je pobeliti znotraj in zunanaj, dvignil je zvonik, nabavil nove orgle, ki so služile do leta 1995, zgradil je tudi manjšo cerkveno elektrarno. Mislil je zgraditi novo župno cerkev, a ni uspel. Pri prenavljanju cerkve so odkrili temelje treh cerkva, ki so stale na istem mestu.

Prvotno župnišče je bilo v gradu, ki pa je bil tako star in razpadajoč, da je župnik A. Lesjak dal grad podreti in sezidati na istem mestu novo župnišče, ki je bilo dograjeno leta 1888. Po vojni je bilo župnišče nacionalizirano, vrnili pa so ga šele leta 1993.

Konec 16. stoletja so začeli župniki redneje pisati matične knjige in najstarejša sega v leto 1640. Navadno se je rodilo v župniji nad sto otrok na leto, leta 1900 201 in 1910 216, pozneje niso nikoli več dosegli teh števil. Tudi umrlo jih je do sto na leto.

Škof Anton Martin Slomšek je vpeljal ljudske misijone, ki so se razširili po vsej Sloveniji. V Šentjerneju je bil misijon po drugi svetovni vojni 1960, pripravili so ponovitev 1982. V tem času se je celotna župnija pripravljala na birmo. Ob zaključku misijona so imenovali 29 novih ključarjev za župnijsko cerkev in za podružnice.

Katoliški tisk je prihajal v številne družine. V dvajsetih letih tega stoletja je bilo na ozemlju župnije okoli 1300

hiš. Domoljuba je prihajalo 350 izvodov, Mohorskih knjig 230, Bogoljuba sto in manjše število drugih tiskovin.

V knjigi so navedeni vsi duhovniki, ki so delovali v Šentjerneju, do 1902 samo z letnicama, od tedaj naprej pa so krajši življenjepisi in pri važnejših tudi slike.

Prikazano je tudi delovanje šolskih sester de Notre dame. Prvi dve sestri sta prišli v Šentjernej 12. novembra 1928, začeli sta z gospodinjiskim tečajem, ki se je postopoma razvil v gospodinjско-kmetijsko šolo, ki je trajala 6 mesecev in je imela pravico javnosti. Trajala je od 1928 do 1945.

Natančno je opisana kartuzija Pleterje, ki živi svoje življenje, ozemeljsko pa je vključena v župnijo.

Proti koncu knjige sta opisani še umetnost in narodopisje z dolenjskim govorom v Šentjerneju. Prav na koncu je seznam žrtev prve in druge svetovne vojne: "V prvi vojni je darovalo svoja življenja 148 mož in fantov, v drugi pa kar 670 mož, fantov in žena. V drugi vojni jih je največ padlo po vojni v Kočevskem rogu, na Teharjah ali kje drugje. Vsi so bili večinoma mladi ljudje, polni upanja in pričakovanj." Tako piše v knjigi.

Knjiga Zbornik župnije Šentjernej je izredno delo, bogato in izčrpno, v njem je lep kos slovenske zgodovine. Pri knjigi, ki je ilustrirana, je sodelovalo 29 strokovnjakov.

Martin Jevnikar

Veselka Šorli Puc: Zgodbe z repom in glavo

Pri založbi Mladika v Trstu je izšla prva leposlovna knjiga Veselke Šorli Puc z naslovom **Zgodbe z repom in glavo**. Pisateljica se je rodila 3. avgusta 1949 v Kranju. Leta 1974 je končala študij na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani in prejela študentsko Prešernovo nagrado za slikarstvo. Samostojno razstavlja od leta 1973, največ v Ljubljani, Kranju, Mariboru, Trstu, Gorici, New Yorku in drugod. Od leta 1984 se veliko posveča načrtovanju osnutkov za barvna okna - vitraje. Njen opus vitrajev šteje bližje 100 del.

Največji ciklusi se nahajajo v cerkvah v Celju (sv. Duh, sv. Jožef), v

Bovcu, v Polzeli, v Torontu v Kanadi, od ostalih slikarskih zvrsti sta ji najbližja akvarel in slikarska tempera.

Ukvarja se tudi s knjižno opremo. Umetnostne refleksije objavlja od 1987 kot stalna sodelavka Zvona v Ljubljani. In lani je napisala prvo samostojno leposlovno knjigo z naslovom **Zgodbe z repom in glavo**.

Pripoveduje o prijaznem psu Oriju, v razkošen bel kožuh oblečenem samojedu, ki živi v stari hiši s pomenljivo in bogato družinsko tradicijo, istočasno je tudi rahločutna in vesela pripoved o ljudeh, krajih in vznemirljivih potopisnih dogodivščinah. Usoda potrepljivega in ljubeznivega psa je prepletena z družinskim življenjem v mestnem okolju, v katerem se nizajo prizori in dogodki iz otroštva dveh fantov, njunih staršev in babice ter njihovih zanimivih, slikovito opisanih sorodnikov in znancev. Med najizrazitejšimi dogodki so daljna potovanja po svetu.

Najprej krajše potovanje na Biševo, kjer otroci in pes raziskujejo posebnosti življenja ob morju, temu pa sledijo nenavadne pasje in družinske preizkušnje na potovanju v Argentino, v Buenos Aires in pod Ande v deželi Patagoniji.

Pripoved odpira pisateljica s pogledom v hišno preteklost, v katero je vključena tudi zgodovina domačih živali in njihovih igrivih nevarnosti in žalostnih prigod. Otroka sta se dolgo in skrbno pripravljala na pasji prihod v hišo, ker jima je oče obljubil, da bo kupil psa, ko ga bosta znala sama oskrbovati in vzgajati. Ko je končno prišel pes v hišo - beli samojed -, sta še preveč skrbela zanj, čeprav jima je mimo grede ušel na cesto in se znašel brez posledic pod avtomobilom. Zato sta imela veliko dela z njim.

V povesti je dosti humorja in čustvenosti, čim bolj se povest širi in razvija. Višek predstavlja izlet z letalom v Argentino, kjer je za vso družino in psa vse novo in zanimivo. Obiskujejo znance in prijatelje, vozijo se iz kraja v kraj, povsod jih lepo sprejemajo in gostijo. Pes je junak vsake družbe, ker je oblečen v eleganten bel kožuh in ker se zna tudi primerno obnašati. Nikoli jih ne spravi v zadrego, pogosto pa reši zapleten položaj.

Poglavje o Orijevem potovanju v Argentino je posvečeno seznanjanju z

novim okoljem, potopisnimi dogodivščinami in nevarnimi preskušnjami, ki jih je prineslo potovanje z letalom, urejanje novega življenja v nenavadnem okolju in odkrivanje utripa argentinskega življenja.

Med zgodbami o slovenskih življenjskih usodah so posebno zanimive tiste, ki govorijo o slovenskih andinistih in njihovih družinah v Bariločah. Bariloška jezerska in gorska okolica je navdahnila pripoved z občudujočimi opisi narave in zgodovine slovenskega andinizma, ki je napisan tudi s slovenskim poimenovanjem gorskih poti, vrhov in jezer.

Posebnosti in razsežnosti argentinske narave so jedro zadnjega potopisnega dela pripovedi, po katerem se Orijeva zgodba vrne k izhodišču, v domače okolje. Dr. Helga Glušič je takole sklenila svoje predstavitvene besede: "Pripoved s preiščeno povezanostjo humorja, čustvenosti, opisne tenkočutnosti in dogajalne razgibanosti ter zanimivega potopisno-spominskega zapisa ustvari na poseben način oblikovano literarno besedilo z vsebinskim poudarkom na polni celovitosti prostora (doma in daljnih dežel), predvsem pa na medsebojni naklonjenosti družinskih članov, v katerih se stikata spomin na preteklost in veselje nad sedanostjo, kjer ima svojo pomembno vlogo tudi glavni junak Ori."

Pisateljica slikarka je knjigo bogato ilustrirala z različnimi upodobitvami psa Orija. Razen na ovitku je še 11 listov slik, navadno po tri pasje glave. Tako ga je temeljito predstavila razen z besedami tudi s slikami.

Knjiga Veselke Šorli Puc Zgodbe z repom in glavo je zanimivo mladinsko delo, pritegnila pa bo tudi odrasle, ker plastično opisuje tudi slovenske izseljence v Argentini, kjer so si po vojni ustvarili dostojno življenje in si pridobili ugled v vsej Argentini.

Martin Jevnikar

Zmaga Kumer: Zlati očenaš. Slovenski ljudski pasijon

Pri založbi tednika Družina v Ljubljani je izšla pomembna versko-zgodovinska knjiga Zmage Kumer **Zlati očenaš** in s podnaslovom Slovenski

ljudski pasijon. Avtorica ga je posvetila "vsem slovenskim medvojnimi in povojnim mučencem v spoštljiv spomin v letu obiska papeža Janeza Pavla II. v Sloveniji".

Slovensko ljudsko izročilo se odrešenjskega trpljenja Jezusa Kristusa spominja v mnogih pesmih in apokrifnih molitvah, to je v nepristnih in v neuradnih virih božjega razodetja. Te pesmi so več ali manj v skladu z evangelijskim poročilom, vendar se dopolnjujejo in širijo z ljudsko domišljijo, pogosto pa se ustavljajo pri posameznih dogodkih in prizorih. Te pesmi so imele v preteklosti svoje mesto zlasti v postnem času, ko naj bi nadomestile vesele in ljubezenske pesmi, ki bi motile spokorno vzdušje postnih tednov.

Molitve in pesmi, ki pripovedujejo o Jezusovem trpljenju, se v ljudskem izročilu pogosto imenujejo **Zlati očenaš**. Zato je Kumarjeva ta izraz uporabila za strokovno oznako za vse pesmi s tako vsebino, čeprav ima posamezen primer morda drugačno ime, npr. **Petkov žegen**.

V tisku je na Slovenskem Zlati očenaš prvi omenil Ahac Steržinar v uvodu svoje pesmarice **Katoliš kerščanskega vuka pesme** iz leta 1729. Med slabe godčevske pesmi prišteva tudi "pesem od zlatiga očenaša".

Prvi zapisi Zlatega očenaša zbiralcev ljudskega blaga so iz 19. stol. Tako je Matija Majer Ziljski zapisal dva primera v Goričah blizu svoje rojstne vasi Goriče v Ziljski dolini. Enega je objavil v Slovenski Bčeli 1850. Pred tem je bilo objavljeno iz nemščine prevedeno besedilo kot letak v bohoričici.

Zapisi drugih zbiralcev iz 19. stol. so morali počakati na objavo v Štrekljevi zbirki Slovenske narodne pesmi, 1. - 4. zvezek, Ljubljana 1895 - 1923.

Če izvzamemo uvod v knjigo Vilka Novaka Slovenske ljudske molitve, Družina 1983, se pri nas nihče doslej ni posebej ukvarjal z Zlatim očenašem. Ker bi bilo razpravljanje o njem brez določenega gradiva premalo razumljivo, se je zdelo Kumarjevi smotrno iz množice zapisov odbrati sto primerov in jih predstaviti kot podobo Zlatega očenaša na Slovenskem.

Sestavljalka knjige je razvrstila pesmi glede na oblikovanje vsebine v

štiri skupine, ki so razširjene po vsem slovenskem narodnem ozemlju. Največ pesmi govori o Jezusovem trpljenju in so znane po vsem slovenskem ozemlju. Jezusovo trpljenje je ljudi tako pretreslo in prizadelo, da so ga v vseh krajih opevali. Te pesmi sestavljajo prvo skupino.

V drugi skupini so pesmi pogovorov med Jezusom in Marijo. Marija ga sprašuje, kaj se bo z njim dogajalo vsak dan velikega tedna. Jezus ji odgovarja, toda teh pesmi je manj in so znane predvsem na Koroškem.

V tretji skupini - Marijine sanje - pripoveduje Marija sinu, kaj se ji je sanjalo o njegovem prihodnjem trpljenju. Teh pesmi je veliko v vseh pokrajinah.

Zlati očenaš je ena značilnih sestavin slovenskega nabožnega pesništva. Kdaj in kje je nastal, ni mogoče ugotoviti, na vsak način v srednjem veku, ko se je začutila potreba po spokornosti. To naj bi zbuvalo ali podpiralo preiščevanje Jezusovega trpljenja. Od konca 11. stol. se je začelo širiti tudi češčenje Žalostne Matere božje kot soudeleženke o odrešenjskem trpljenju, saj je po Janezu stala pod križem. Nekako iz istega časa sta besedili, ki ju pripisujejo sv. Anzelmu in sv. Bernardu (od 1000 do 1153). Njuni besedili bi bili mogli biti predloga za Zlati očenaš. Naj je bila predloga taka ali drugačna, ko je prišla med ljudi, so jo ti tako prisvojili, obrusili, ji dali ljudsko obliko in jo sprejeli v ustno izročilo. Pisateljica Kumarjeva pravi, da je "pobožnost križevega pota, ki so jo na Slovenskem širili zlasti frančiškani v 18. stol., vplivala na besedilo Zlatega očenaša, vsaj poslej, če že ne prej".

Čeprav je nastal Zlati očenaš pod tujimi vplivi, so ga naši predniki tako preoblikovali, tako prilagodili naši nabožni miselnosti in čustvovanju, našemu načinu pesemskega izražanja, da ga z vso pravico uvrščamo v naše ljudsko izročilo.

Knjiga Zlati očenaš Zmage Kumerjeve je nov dokaz, da je slovenski narod od srednjega veka vzporedno korakal s kulturno Evropo. Knjiga je bogato ilustrirana z barvnimi posnetki Kristusovega trpljenja.

Martin Jevnikar

Franc Hrastelj: Otrok luči

Zgodovinska povest o Antonu Martinu Slomšku

Pri katoliškem tedniku Družina je izšla povest **Otrok luči**, s podnaslovom "Zgodovinska povest o Antonu Martinu Slomšku", ki jo je napisal Franc Hrastelj. Šteje 678 strani razmeroma drobnega tiska in spada med najboljše slovenske povesti. Napisal jo je pokojni mariborski stolni kanonik, ki je imel dostop do vseh virov v mariborski škofiji in drugod. In očitno je, da je napisal Hrastelj knjigo z velikim poznanjem snovi, da se je globoko vživel in poglobil v Slomškovo življenje in duhovniško delovanje. Delo tudi ni priložnostno, saj ni nastalo zaradi Slomškove posvetitve za blaženega, ker je izšlo šele letos (1999) v Ljubljani, brez dvoma pa je Hrastelj pripravljal delo več let, saj je že 20. decembra 1981 umrl v Mariboru.

Hrastelj je razdelil knjigo v tri dele. Prvi ima naslov **Otroštvo in mladost** in obsega 136 strani, drugi del zajema **Bogoslovje in duhovništvo** in sega do 391. strani, tretji in zadnji del pa ima naslov **Slomšek postane škof**. Vsak del je razdeljen na vrsto poglavij z naslovi, poglavja so kratka, od dveh do šestih strani in ta razdelitev pomaga, da je knjiga zelo pregledna in lahko bralec poišče katero koli obdobje iz Slomškovega življenja.

Slomšek se je rodil 26. novembra 1800 na Slomu v Unišah pri Ponikvi blizu Grobelnega. Ne oče in ne mati nista bila iz tega kraja, obširno posestvo je očetu Marku, izučnemu strojarju, prepustil brat Valentin, ki ga je dobil od strica Matevža, ker ta ni imel otrok. Valentina kmetija ni veselila, zato jo je odstopil Marku. Ta jo je pridno obdeloval, toda bile so tako slabe letine, da so težko živeli, ker je bilo več otrok.

Ko so odprli 15. januarja 1812 na Ponikvi nedeljsko šolo, je mati prvega vpisala Tončka Slomška. Učil je kaplan Jakob Prašnikar, kateremu je Tonček že ministriral. Tonček se je tako pridno učil, da je bil na koncu leta prvi. Okrožni glavar mu je dal srebrni tolar, dekan pa *Molitoune bukvice*, ki so izšle v Celovcu 1788. Tako so dobili na Slomu prvo slovensko

knjigo. Čeprav je oče želel, da bi ostal Tonček kmet na Slomu, sta ga z materjo vendar pregovorila, da ga je poslal najprej v Celje na osnovno šolo in nižjo gimnazijo, nato na licej v Ljubljano. Ker je med študijem stradal in bil odvisen od podpore dobrih ljudi, je odšel na letni tečaj 1820 v Senj, da bi prihranil eno leto, in čeprav je tečaj uspešno dovršil, mu ni nič koristilo, ker senjski licej ni bil uradno priznan. Zato je odšel v Celovec, kjer je končal tudi bogoslovje; posvečen je bil 8. septembra 1824. Med šolanjem v Celju mu je umrla mati, kar ga je zelo potrlo. Odslej je zanj skrbel kaplan Jakob Prašnikar.

Kot kaplan je Slomšek služboval do aprila 1827 na Bizeljskem, do oktobra 1829 pri Novi Cerkvi, do oktobra 1838 je bil spiritual v semenišču v Celovcu, do oktobra 1844 nadžupnik in dekan v Vuzenici, do aprila 1846 v Št. Andražu na Koroškem. Že 30. maja 1846 ga je salzburški nadškof, kardinal Friderik knez Schwarzenberg imenoval za lavantinskega škofa. Po razmejitvi škofij se je Slomšek 1859 preselil na novi sedež lavantinske škofije v Maribor, kjer je bil 4. septembra 1859 ustoličen in tu je umrl 24. septembra 1862.

Slomšek je bil od otroških let zgladen otrok, zelo navezan na mater, ki ga je namenila za duhovnika. V ta namen je molila do prezgodnje smrti in tudi sinu vcepljala misel in željo po tem poklicu. Tudi sam je gojil ta namen in se boril z očetom, ki ga je hotel obdržati za gospodarja na Slomu.

Kot duhovnik je bil vzoren in silno delaven. Znal je privlačno in prepričljivo pridigati in navajati ljudi na versko življenje, vse to brez kričanja in groženj. Njegov nastop je bil prisrčen, ljudje so ga poslušali in ubogali, da so se mu župniki čudili in ga nekateri posnemali. Povsod so se navezali nanj in ob odhodu za njim žalovali.

V vseh krajih je Slomšek obnavljal versko življenje, toda že na prvem mestu, na Bizeljskem, kjer je bil za župnika jožefinsko usmerjeni in robati župnik Ludvik Batistič, je imel Slomšek z njim težave, ker mu nista ugajala njegova iniciativnost in podjetnost. Da bi odpravil moralni nered in mlačnost v župniji, je začel z uspešnim pridiganjem, v čemer se je razvil v pravega mojstra. Pomagal je pri reorganizaciji trivalke in ustanovil nedeljsko

šolo. Mlade in stare je pridobival tudi s prirejanjem razvedrilnih prireditev. Ker ni imel na voljo primernih besedil, je sam zlagal pesmi, primerne za preproste ljudi, saj ni hotel tekmovati s Prešernom, s katerim sta bila prijatelja. Že na Bizeljskem so nastale: **Zdravica za Slovence** (Slovenec Slovenca vabi), **Vinska trta** (Na svetu lepše rožce ni), **Veseli hribček** (En hribček bom kupil), **Šentjanževa** (Zdaj pijmo še šentjanževca).

Na lastno prošnjo ga je škof predstavil v Strmec pri Vojniku, da je bil bliže celjskih šol. Škof ga je silil, naj gre na Dunaj in doseže doktorat, Slomšek pa je odklonil, ker je hotel delovati med kmečkim ljudstvom. Novi župnik na Strmcu je bil po Slomškovi trditvi ustanovitelj nedeljskih šol na Štajerskem, Slomšek je na vseh delovnih mestih te šole podpiral, jih ustanavljal in sam na njih poučeval.

Za šole je pisal in prevajal šolske knjige, istočasno pa je zlagal pesmi in popravljali ali dopolnjeval ljudske. Tako je na Bizeljskem nastalo kakih 20 pesmi, v Strmcu okrog 40. S celovškimi bogoslovci je izdal zbirko **Pesme za pokušino**, in **Pesme po Koroškim ino Štajerskim znane**, 1833. V zbirki je od 33 pesmi 15 Slomškovich.

Slomšek je začel z učenci prevajati mladinske spise znanega nemškega pisatelja Krištofa Schmida in postal začetnik slovenskega mladinskega slovstva. Naj navedemo samo nekaj naslovov: **Perjetne perpovedi za otroke**, 1832, **Kratkočasne pravlice otrokom**, 1835, **Sedem novih perpovedi za otroke**, 1836, **Martin mladi pušavnik**, 1836 in druge.

V Vuzenici je napisal najiminitnejšo pedagoško delo **Blaže in Nežica v nedeljski šoli**, Gradec 1842 in ponatisi. Za knjigo so se zanimali Čehi in Rusi. Učna snov sloni na domačem življenju in okolju in je bila podlaga slovenskega osnovnega šolstva. Večkrat so jo ponatisnili.

Kot škof je s prenosom sedeža iz Št. Andraža v Maribor rešil štajerske Slovence ponemčenja, poslovenil pa je tudi Maribor s škofijskim sedežem, bogoslovjem s profesorji in bogoslovci, s kanoniki in s svojo osebnostjo in govori. Vse življenje je živel svetniško, zato je razumljivo, da ga je papež razglasil za blaženega.

Martin Jevnikar

Modrov zbornik

Društvo slovenskih književnih prevajalcev je izdalo 23. prevajalski zbornik - **Modrov zbornik**. Posvečen je torej Janku Modru, katerega so v *Po-svetilu* takole predstavili: "Profesor Janko Moder, ustanovni in častni član Društva slovenskih književnih prevajalcev, njegov dolgoletni predsednik, tajnik, odbornik, iniciator in organizator vsakoletnih strokovnih srečanj, pobudnik in dolgoletni urednik društvenih zbornikov, bo imel maja 1999 petinosemdesetletni rojstni dan. Pred to priložnostjo se mu Društvo, ki ga je tako odločilno sooblikoval, želi oddolžiti s predstavitvijo svoje sedanje podobe: po vzoru Modrovega monumentalnega *Slovenskega leksikona novejšega prevajanja* objavlja kratke biografske orise svojih članov in kolikor le mogoče izčrpne bibliografske prikaze njihove bogate prevajalske dejavnosti. Med njimi je posebno opazen jubilarntov delež, ki se je v preteklem poldrugem desetletju še močno povečal. To pač zgovorno dokazuje Modrovo izjemno vitalnost, pa tudi trdoživost mnogih njegovih znova in znova ponatiskovanih prevodov."

Življenjepisi in sezname prevodov slonijo na vprašalnikih, ki jih je Društvo slovenskih književnih prevajalcev poslalo februarja 1997 vsem svojim 179 članom. Nekateri niso odgovorili, več ni vpisanih v Društvo slovenskih književnih prevajalcev, zato je moralo uredništvo brskati po knjižnicah in časopisih, vendar se zdi, da dosti prevodov ni izostalo. Uredništvo je končalo delo 15. junija 1998, zato poznejših prevodov ni v knjigi.

Sledijo Uporabljene kratice in okrajšave, kjer so zlasti važne založbe prevedenih del in gledališča, ki so prevode uprizarjala. Vse podatke je zbral in uredil Martin Grum.

Kot pove naslov Modrov zbornik, je zbornik posvečen prof. Janku Modru za 85-letnico življenja. Moder se je rodil 8. maja 1914 v Dolu pri Ljubljani. Dopršil je Škofijsko klasično gimnazijo v Šentvidu nad Ljubljano in doštudiral slavistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1939. Najprej je bil suplent na gimnaziji v Ljubljani (1940-44), že prej je sodeloval v uredništvu Mladike in pri Mohorjevi družbi, bil je dramaturg v Državnem gledali-

šču v Ljubljani (1944-45), svobodni kulturni delavec, predavatelj na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo (1970-76), ustanovni član Društva slovenskih prevajalcev, njegov tajnik, predsednik (1973-79), častni predsednik (od 1989), pobudnik in dolgoletni organizator prevajalskih srečanj v Sloveniji, urednik zbornikov o prevajanju, prvi predsednik Zveze društev prevajalcev Jugoslavije in drugih društev in ustanov. Dobil je vrsto nagrad in odlikovanj: nagrado in odlikovanje mesta Ljubljane, 1967, Sovretovi 1969, 1989, kralja Olofa za prevajanje iz norveščine (1971), diplomo za medrepubliško prevajanje (1937), diplomu za prevajanje iz poljščine (1975), Zlato pero - priznanje Društva prevajalcev Makedonje (1977), Martina Nijhoffa za prevajanje iz nizozemščine (1980), Srebrni častni znak svobode Republike Slovenije (1994).

Janko Moder prevaja iz 23 jezikov, kar je prav gotovo svetovni rekord. Čeprav je naštevavanje dolgočasno, bom vseeno navedel jezike Modrovega prevajanja, kakor so navedeni v Zborniku. Torej - iz angleščine, nemščine, nizozemščine, flamščine, švedščine, danščine, francoščine, provansalsščine, italijanščine, katalonščine, španščine, portugalščine, romunščine, ruščine, beloruščine, ukrajinščine, češčine, slovaščine, poljščine, srbsčine, hrvaščine, makedonščine, bolgarščine, finščine, starogrščine, novogrščine in latinščine.

Prevaja torej iz vseh evropskih jezikov, ki se jih ni naučil v šoli, ampak sam s prizadevnostjo, pridnostjo in nadarjenostjo za jezike. Nekaj je pridobil tudi z obiskovanjem tujih dežel in krajev, v glavnem pa gre za jezikovno nadarjenost in zavzetost.

Obseg Modrovih prevodov je mnogovrsten in pisan. Segajo od pravljic za otroke, enodejank, do povesti in romanov in tragedij. Rad se loteva tudi štiridelnih romanov - tetralogij -, med katerimi izstopajo Mihail Aleksandrovič Šolohov: *Tihi Don*, ki je prvič izšel v letih 1946-47 pri Cankarjevi založbi, pozneje v ponatisih tudi drugod. Znameniti *Kmetje* Wladislava Reymonta so izšli 1973 pri Cankarjevi založbi in v ponatisih.

Veliko je prevajal poljskega romanopisca Henrika Sienkiewicza za Iz-

brana dela in posamezne knjige. Prijubila sta se zlasti romana *Z ognjem in mečem* in *Quo vadis?*, ki sta doživela več ponatisov.

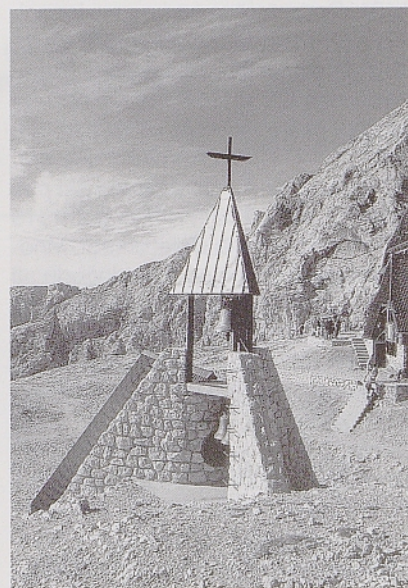
V Modrovem zborniku so naštetih Modrovi prevodi na straneh od 111 do 128. Vseh prevedenih del je iz 130, poezije in dramatike 703 števil.

To je ogromno delo, in ker je slavist in se tudi drugače ukvarja s slovenskim jezikom, je njegova slovenščina tekoča in živa, da se kar preliva po straneh. K uspehu mu lahko samo čestitamo.

Martin Jevnikar

Duša le pojdi z mano - 5. del

Franci Petrič, urednik časopisa Družina, je pripravil že 5. del vodnika po slovenskih božjih poteh. Tudi v slednji so opisani dostopi do 42 točk s cerkvami, ki so ne le cilji starodavnih božjih poti, pač pa vredni in pomembni kulturno-zgodovinski spomeniki, postavljeni že pred več sto leti. V njih so vredna dela domačih in tujih umetnikov, slikarjev in kiparjev ter ljudskih

Zvonik nove kapele Marije Snežne - Triglavske Matere božje na Kredarici (2515 m) pod Triglavom, ki je bila zgrajena z delom in darovi dobrotnikov v letih osamosvojitve Slovenije po prizadevnosti Aljaževega naslednika župnika Franceta Urbanije in po zamisli arhitekta dr. Jožeta Marinka, blagoslovil jo je leta 1992 slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar. (Foto Ciril Velkovrh)

ustvarjalcev. Vsaka postojanka je tudi predstavljena z lepo fotografijo, v večini primerov delo fotografskega mojstra Marjana Smerketa, ter s fotografijo glavnega oltarja ali podobico oltarne slike. Lepote teh podob in lepa narava okolice bodo prav gotovo privabile marsikaterega bralca, da se bo tudi sam odpravil na pot.

Te postojanke so izbrane po vseh slovenskih pokrajinah. Največ jih je v ljubljanski škofiji (24), nato v mariborski škofiji (10), koprski škofiji (5), dve na avstrijskem Koroškem in ena na Tržaškem. Mnoge med njimi pa so tudi ob markiranih planinskih poteh, ob katerih hodijo ne le registrirani planinci in gorniki, ampak tudi vsi drugi ljubitelji prelepe slovenske pokrajine.

Ob Slovenski planinski poti je Nova Kapela Marije Snežne (zap. št. 170) na Kredarici (2515 m), postavljena leta 1992. Tik pod visokimi gorami so tudi štiri cerkve. Kapela Marije Pomagaj (169) v Tamarju (1108 m) je iz leta 1936 s čudovito naravno kuliso Jalovca (2645 m) v ozadju. Zgodovinski podatki župnijske cerkve sv. Katarine (178) v Lomu (680 m) pod Storžičem (2132 m) segajo v leto 1421. Podružnična cerkev sv. Ignacija (199) na Rdečem bregu (915 m) ter župnijska cerkev sv. Antona Padovanskega (201) (856 m) sta obe na severni strani Pohorja. Prek vseh teh vrhov vodi Slovenska planinska pot. Ob Razširjeni slovenski planinski poti pa je sv. Ana (189) na Mali gori (910 m) nad Ribnico na Dolenjskem. Mnoge druge cerkvice so v sredogorju ali na manjših osamelcih, kamor vodijo tudi lokalne markirane planinske poti.

Med dolinskimi cerkvami pa naj omenimo postaje v slovenskem glavnem mestu Ljubljani. Narodno svetišče sv. Jožefa na Poljanah je po izselitvi Viba filma že obnovljeno in še ne opremljeno. Zato pa je v tej cerkvi prostor za razne kulturne prireditve. Tako bo letos 4. maja v njej otvoritev razstave fotografij gorskega sveta in znamenj ob Slovenski planinski poti. Tudi samostanska cerkev Marije Pomagaj v Križankah še čaka obnove in vrnitve prvotnim lastnikom. Podružnična cerkev Marijinega obiskovanja na Rožniku pa lahko tekmuje s Šmarno goro, ki velja za najbolj obiskano goro v Sloveniji.

Ciril Velkovrh

Rudi Pergar na gradu Kromberk

Goriški muzej na gradu Kromberk že nekaj let z obširnimi retrospektivami uspešno valorizira delo slikarjev, ki so zaznamovali primorski umetniški prostor od povojnega obdobja vse do danes. S pomočjo takih razstav se nam kaže vse bolj jasna slika umetniških tokov, iskanj, poskusov in osebnosti, ki so ustvarjale likovni izraz našega prostora. Zadnja izmed teh pobud je obširna retrospektiva slikarja Rudija Pergarja, ki so jo otvorili 18. decembra 1999 in bo na ogled vse do 13. februarja leta 2000. To je umetnik, ki v svojem delu skrajša sintetizira bogastvo in raznolikost umetniških iskanj zadnjih desetletij na Primorskem. Na svoji umetniški poti je namreč prešel skozi številne ustvarjalne faze in se tako resneje ali le bežno dotaknil večine umetniških tokov, ki so zaznamovali likovno ustvarjanje povojnega obdobja.

Obširna razstava, na kateri je na ogled skupno 139 del, med katerimi prevladujejo oljne in akrilne slike, razstavljene pa so tudi grafike, akvareli, tempere in risbe, nas popelje od začetne faze do zrejšega obdobja Pergarjevega ustvarjanja. Kot je v katalogu zapisal umetnostni zgodovinar Marko Vuk, se je Pergar, po končani Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, pod odločujočim vplivom Gabrijela Stupice in novosti v zahodnem umetniškem svetu, že zgodaj odločil za umetnost temelječo na vibracijah barve in svetlobe in na širokih barvnih površinah. Prav zvestoba barvi in široki barvni ploskvi pa je tista kostanta, ki ga je spremljala v vseh fazah umetniškega ustvarjanja.

V začetnem obdobju se je Pergar v svojem slikarstvu vse bolj osvobajal vplivov naturalizma in postopoma uveljavljal čisto likovnost v smislu informela oz. abstraktnega slikarstva. V ta čas spada tudi sodelovanje z mednarodno skupino 2xGO, ki je združevala umetnike s slovenske in italijanske strani meje. Vendar že ob prehodu v 70. leta je v svoje slike začel vnašati vedno več geometrijskih komponent in prej svobodno oblikovane površine so se spremenile v strogo geometrično razmejene barvne ploskve. To je bilo obdobje, ko je tudi na Slovenskem po zgledu svetovnega umetniškega dogajanja, vzniknila struja imenovana neokonstruktivizem, katere so se oprijeli številni slikarji. Pergar se v tej fazi osvobodi tudi klasičnega formata platna, slika se aktivno vključuje v prostor in ga pri tem sooblikuje. Ponoven preobrat v Pergarjevem slikarstvu pomenijo 80. leta, ko zapusti geometrične like in se približa postmodernim tokovom. Intenzivne barve in vstop figure v njegov opus, ga približujeta nemškemu ekspresionizmu in francoskemu fauvizmu. Človeška figura pa ostane pomemben dejavnik v njegovem slikarstvu vse do najnovejših del, kjer se tako barvna paleta kot volumni umirijo in ustvarjajo dovršene in formalno uravnotežene kompozicije. Restavratorsko delo, ki ga je Pergar poklicno opravljal na zavodu za spomeniško varstvo Gorica v Novi Gorici vse do leta 1996, v okviru katerega je restavriral, na novo poslikal, rekonstruiral in kopiral velik fundus predvsem cerkvenega stenskega slikarstva, je vplivalo tudi na njegovo ustvarjalno delo. Širokopoteznost in obvladanje velikih površin sta le dve komponenti, v katerih se kaže vsakodnevno soočanje s stenskim slikarstvom in domačnost s freskantsko tehniko.

Povedati je še treba, da so se ob otvoritvi te razstave zaključila pomembna dela v gradu Kromberk. Muzejski kompleks je dobil novo parkirišče, v notranjosti pa nov sistem za ogrevanje in hlajenje, sodobno protivlomno in protipožarno napravo in povsem obnovljen sistem osvetlitve. Nove pridobitve omogočajo nedvomno prijetnejši ogled razstave, ki je odprta vsak dan od ponedeljka do petka, od 8. do 14. ure. Ob nedeljah pa od 13. do 17. ure. Ob sobotah je muzej zaprt.

i.f.ž.

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Čuk moj predragi,

kaj se vendar dogaja s Slovenci tam pod Obeliskom? Enkrat so, drugič niso, pa jih spet nekdo privleče na dan. Da ne bi bogokletno trdila, da me spominjajo na Kristusa, ko je nedolgo pred smrtjo na križu rekel svojim apostolom, da ga en čas ne bodo videli, a da ga bodo potem spet videli, bi raje primerjala Slovence z zmajem v Loch Nessu, o katerem še danes ni prav jasno, ali je ali ga ni.

Kaj se ni nekoč, tistega davnega leta 1993, pravkar izvoljeni tržaški župan Illy po televiziji zahvalil slovenskim občanom, ki so ga podprli na poti do Mihca in Jakca? In

se ni tudi štiri leta kasneje nedaleč od Tvoje razgledne točke prikazal sredi zvestih slovenskih volilcev, ko je bil z njihovo pomočjo nanovo potrjen?

In zdaj naj bi že popolnoma pozabil nanje? Saj je vendar še premlad, da bi ga gnjavila izguba spomina! Da jih v Santorovi televizijski oddaji nalašč ni omenil, misliš? Češ, da je človek, ki se ne ozira nazaj, pač pa z zaupanjem zre v prihodnost, se pravi v Rim, in ki bi rad pozabil Mihca in Jakca in bil raje v Romulovi in Removi družbi, pri čemer bi mu Slovenci bili samo še v nadlego? Veš, da imaš kljub svoji starosti (ali morda prav zato) zelo oster vid!

Hvala Bogu pa je vendarle še nekdo, ki obstoja Slovencev na Tržaškem ne zanika. Mislim pa, da ni vreden tolikšne pohvale, kot je je bil deležen s strani mestnega svetovalca Igorja Cancianija (ali ne morda Kocijančiča?). Podžupan Damiani je nedvomno tudi zazrt v prihodnost, se pravi v prihodnje županske volitve, za katere bi mu slovenski glasovi prav prišli. Če potem Slovenci so, ali jih ni, je popolnoma brezpomembno...

V upanju, da se bodo s pomladjo tudi Slovincem vremena zjasnila, Te prav lepo pozdravlja

Tvoja Sovica

Domovina

*Kje si, Domovina? Si pojem ali resnica?
Domovina si tam, kjer lipe cveto,
kjer naša se sliši govorica,
kjer naše se pesmi pojo.*

*Kjer se otroci brezskrbno igrajo
in mladci ponosno stoje,
dekleta prijazno smehljajo.*

Tam si, Domovina, kjer moji so ljudje!

Aleksander Furlan

za smeh in dobro voljo

– Če hočete shujšati, vam svetujem, da umaknete hladilnik dlje od televizorja. Drugače ne bo nič!

–o–

Ali je res, striček, da nisi poročen?

– Res je, Janezek.

– Ampak, striček, kdo ti pa potem vedno pove, kaj moraš narediti?

Koliko časa sva pa že tukaj?

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Ela Schart, Nabrežina - 50.000 lir;
Adriana Crapesi, Sv. Ivan - 10.000 lir;
Nadja Malalan, Opčine - 10.000 lir;
Celestin Malalan, Opčine - 10.000 lir;
Slovenian research center, Ohio, ZDA - 5.400 lir; Paola Rijavec, Ohio, ZDA - 18.545 lir; Margherita Auber Bizjak, Samatorca - 10.000 lir; Xenia Levak, Trst - 60.000 lir; Marija Žgavec, Peč - 10.000 lir; Manica in Mitja Petaros, Opčine - 60.000 lir; Lojze Debelis, Trst - 10.000 lir; Ezio Martin, Pinerolo - 10.000 lir; Lojze Burjes, Wickliffe, ZDA - 102.748 lir; Jože Strgar, Ljubljana, Slovenija - 20.000 lir; Tatjana Rejec, Ljubljana, Slovenija - 10.000 lir; Jožica Brecelj, Devin - 10.000 lir; Aleksander Mužina, Gropada - 10.000 lir; Irena Srebotnjak, Trst - 10.000 lir; Maria Grisani, Trst - 30.000 lir; Bruna Pertot, Trst - 10.000 lir; Tamara in Marko De Luisa, Opčine - 10.000 lir; Julka Štrancar, Sv. Ivan - 60.000 lir.

DAROVI V SPOMIN:

Ob prvi obletnici smrti Silvana Giralidija daruje žena Majda 100.000 lir za Mladiko in 100.000 lir za Društvo slovenskih izobražencev.

Vsem prisrčna hvala!

“Moja žena ima tri ljubimce.”
“Kako lahko to prenašaš?”
“Težko. A kaj morem, ko sem v manjšini?”

–o–

“Vaše srce bije zelo neenakomerno - ali pijete?” je vprašal zdravnik.

“Pijem, vendar zelo enakomerno.”

–o–

“Žena mi je ušla z najboljšim prijateljem...”

“S katerim?”

“Ne poznam ga.”

–o–

“Službe nimaš, siliš me k poroki. Od česa bova živela - od ljubezni?”

“Točno. Saj si rekla, da te starši ljubijo.”

–o–

“V nedeljo sem te videl, ko si šel na stadion. Te zanima nogomet?”

“Cepec. Vsak dan me lahko vidiš, da grem v tovarno, pa me delo še malo ne zanima.”

–o–

“Ti, Miha, si slišal, da je Janez umrl?”

“Hudiča! A zato prihaja na pivo še bolj poredko kot včasih!”

Komisija se ne strinja z vašimi sklepi, zato boste tablo pobrisali!

Iz idealnega moškega ni mogoče narediti idealnega moža.

Idealni moški ostane samski.

–o–

Naročil sem zrezek in se nekaj časa mučil z njim.

“Ta zrezek je zanič,” sem rekel natakarku.

“Kaj ga pa gledate, saj ni televizija!”

–o–

“Le kaj zanimivega lahko vidiš na Marjani?”

“Sebe.”

Novo pri založbi MLADIKA

Razkošno knjigo

o narodni noši

dobite v vseh

slovenskih

knjigarnah ali

pri Mladiki,

Trst,

ulica Donizetti 3,

tel. 040 370846

faks 040 633307

E-mail:

urednistvo@mladika.com

